

Ujút

Zsidó kritikai és irodalmi szemle

Szerkesztő: MÁRKUS ALADÁR

1932. december hó

Tartalom:

Kiss Arnold dr.:

**Muzsika
az éjszakában**

Csermely Gyula:

**Tévedés
a személyben**

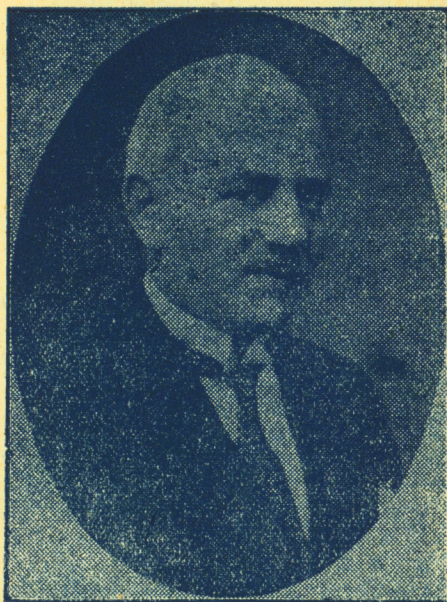
Szabó Imre (Kolozsvár)

Csúf ember...

Várnai Zseni:

Testamentum...

és számos érdekes cikk

Dr. Fischer Tivadar

a romániai Zsidó Nemzeti Párt
országos elnöke.

Jövő számunk érdekes cikkei:

Ujvári Péter és főszerkesztőnk
esete a Pesti Izr. Hitközséggel

Országos Zsidó Egyetem Könyvtára

Sub auspiciis rabbinatus avatás . . .

Stern Samu, a pesti izr. hitközség elnöke, aki őseitől örökölt batyuban nem marsall botot, hanem felsőházi kinevezést hord, a vallás- és közoktatásügyi minisztertől engedélyt kapott, hogy a felsőházi tagsághoz szükséges rabbi vizsgát letehesse.

Múlt hét szerdán nyújtotta be *Stern Samu* a szeminárium rektorához rávi-dissertációját. Rosszmájuaak azt híresztelik, hogy azt nem ő csinálta. Ezzel szemben mi, akik ismerjük *Stern Samut* még jánosházi egyetemista korából, ismerjük irodalmi multját, a leghatározottabban *vissza-utasítjuk* ezt és azt a gyanúsítást is, hogy debreceni, pécsi és győri felolvasásának anyagját *Csergő Hugó dr.*, a kitünő író, a P. I. H. *sajtófőnöke írta* volna meg.

A szeminárium rektora e hét szombatjára tűzte ki a rendkívüli vizsgát.

Délzakai növények egész erdeje teszi varázslatossá a szeminárium dísztermét. Az első padosorban látjuk a zsidó közélet kimagasló egyéniségeit: *Vida Jenő* felsőházi tagot, dr. budai *Goldberger Leót* és *Kaszab Ele*-mért.

Nyüzsgő előkelő közönség szorongásig tölti meg a termet.

Tiszta keleti hangulat.

Pont tíz óra.

Az ívlámpák és csillárok pazar fényében jelenik meg a rektor a vizgabizottság tagjaival és elfoglalják helyeiket a katedra mögött.

Feszült csend.

Stern Samu mély meghajlással köszönti a bizottságot.

Izgalmas pillanatok.

Elnök: A vizsgát megnyitom. Kérem a bizottság tagjait, hogy kérdéseiket tegyék fel.

I.: Jelölt úr!... kérem, mondaná meg, mi ez: ha feldobják fehér, ha leesik sárga?

Jelölt (hosszas gondolkodás után kiböki): Tojás!...

Elnök: Brávo! Helyes!... kérem tovább!...

II.: s mi lesz a tojásból?

Jelölt: Udvari tanácsos...

Elnök (elragadtatással): Nagyon jó, nagyon jó!...

II.: Jelölt úr!... kérem, mondja meg, mi az: Fehér is, tiszta is. Víz nincs benne?

Jelölt (kivágja): Az Általános Központi Tejcarnok... (zavartan)... Azaz... Tiszta, fehér és víz nincs benne... persze tévedtem. De már tudom: a tej!...

Elnök: Úgy van!... Tovább kérem!

III.: Miért drága a kóser hús?

Jelölt: Tisztán vallási elővigyázatosságból. A fogyasztó különben könnyen összetévesztené azt a tréfli hússal...

Elnök: Nagyszerű... Tovább!

IV.: Szabad-e a hitközségi elnöknek tréflit enni?

Jelölt: Mint magánembernek: igen. A sulchan aruch szerint azonban csak a püspökfalatot.

Elnök: Jelölt úr! Kitünő... (a vizgabizottsághoz: A vizsgát berekesztem... (Rektor feláll, ünnepelesen): A jelölt úr kitünően megfelelt és ezért rebb merénő *Stern Samu* urat sub auspiciis rabbinatus *felsőházi-vezérforabbivá* avatom fel...

A rektor kezét szorít *Stern Samu*-val. A közönség éljenzésbe tör ki. Örömmámorban úszik a terem. E lelkes hangulatban budai *Goldberger Leó dr.* boldogan homlokon csókolja *Stern Samut*...

A közönség azután még állva elénekelte a „*Tejben fürdik az én rabbin*” című dalt s ezzel véget ért a gyönyörű avatási ünnepély.

A berlini Tudományos Akadémia rendes tagjává választotta Mendelssohnt. Frigyes császár azonban nem akarta jóváhagyni a zsidó tudós megválasztását.

Amikor ezt Mendelssohn megtudta, így szólt:

— Sokkal jobban fájna nékem az, ha a császár nevezett volna ki akadémikusnak és a Tudományos Akadémia tiltakoznék ellene.

Deleu Viktor dr. (Cluj) polgármester:

10 hónapon belül csak mosolygó arcu embert akarok Kolozsvár utcáin látni.

Kolozsvárott nincs koldus, nincs munkanélküli ...

Kolozsvár legnépszerűbb embere: **Deleu Viktor dr. polgármester.**

„A mi polgármesterünk” ... így nevezi őt mindenki.

A város szívéen kívül eső, nagy kerttel övezett villájában fogadott.

Végtelenül közvetlen, egyszerű, póznélküli ember. Szeméből jószág sugárzik.

— Nem vagyok országos politikus. Nem is akarok azzá lenni — mondja Deleu dr. — Csak városi politikát űzök és egyedül abban élem ki magam, hogy a várost minden relációban felfejlesszem és a lakosság jólétét előmozdítassam.

— Kolozsvár lakossága nációra való tekintettel nem egységes. De az én szemüvegemen keresztül igenis egységes, mert

**én csupán embert ismerek, aki-
nek — ha valami baja van és
hozzám fordul — boldogan állok
rendelkezésére.**

— Eleinte idegenkedtek tőlem az emberek.

— Amikor elfoglaltam hivatalomat, legelsősorban kinyitattam a hivatal összes ajtait.

**Nem tűröm a zárt ajtók mögötti
tárgyalást. Csak a nyilvánosság
véleménye előtt lehet abszolút
igazságot szolgáltatni.**

— Ezzel a politikával aztán csakhamar megnyertem a városi polgárság bizalmát.

— A polgármesteri szék magas pozíció, aoból kétségtelenül nagyobb a látóhatár, de bent — a polgárok között meg kell ismerni az igazi életet, mert anélkül nem lehet praktikus segíteni. Én 11 óra előtt nem megyek be a hivatalomba. Bejárom a várost, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezhessenek. Ugyanezt kell megtennie fontosabb pozíciókban lévő főtisztviselőimnek is, mert szerintem

Deleu Viktor dr.

íróasztal mellett, jegyzőkönyvezéssel, tintás ujjakkal bajokat orvosolni nem lehet.

— Igen fontos a leszegényedés vagy munkanélküliség indító okait megtudni, hogy azok önhibán kívül vagy könnyelműség következtében keletkeztek. Evégből irgalmas nővérekkel járatom be a város minden zeg-zugát. Ezirányban nagy segítségemre vannak még a magyar és zsidó nővérek is, akik családias alapon önzetlenül szerzik be az információkat.

— A befutott jelentések azután a nagybizottság elé kerülnek, amelyben a város minden polgári rétege képviselve van. Elsősorban a különböző felekezetek lelkészei, munkástól a bankigazgatóig, hitközségek, nőegyletek elnökei, politikai pártok vezetői, akik

**kizáróan emberbaráti alapon dön-
tenek és nyújtanak megfelelő
segítséget.**

— Pénzbeli segély csak növeli a koldus tábort. Különféle (cipész, szabó, asztalos, kovács, stb.) műhelyeket létesítettem, ahol a munkanélkülieket élelmezési és egyéb szükségleti cikkek ellenében foglalkoztatom, amíg elhelyezést nem szerzek számukra.

— Büszkén mondhatom: elértem, hogy Kolozsvár utcáin koldus nem kéreget, munkanélküli nincs.

— Ha a kolozsvári polgárság továbbra is ilyen megértéssel támogatja terveimet, úgy

tíz hónapon belül elérem, hogy

Kolozsvár utcáin csupa mosolygóarcu embert fogok látni...

Deleu dr. még sokat mondott el jövőendő terveiről. Ezekről — sajnos — lapunk szűk keretei miatt nem számolhatunk be. Ezek között van a városi vásárcsarnok felépítése is.

Kint az utcán téli hangulat.

Csikorgó hidegben mentem a száloda felé...

Egész úton elismeréssel és csodálkozással gondoltam erre a csupa szív és lélek emberre, aki ebben a gyűlölet-től hevített világban még nemesen tud gondolkodni...

Kútmérgező ! . . .

Bocsánat! kis személyi ügy

Pintér Miksa nevét jól ismeri az újságolvasó. Nem azért, mintha alkalma lett volna Pintér irodalmi működésével találkozni, vagy nevét cikkeiből megismerni, de jól ismeri a törvényszéki tudósításokból, mint plágizátort, jól ismeri mint államháztartáscsost és mint szélhámost.

Sose titkoltuk mi a véleményünk erről a sötét emberről. Meg is mondtuk, meg is írtuk.

Hiába.

A rinócerus bőre vastag. Csak a dum-dum lövedék hatol át rajta. Olyan lövedéket azonban még nem fedeztek fel, amely Pintér arcbőréen keresztül megy...

A múlt héten dr. Kiss Arnold, a budai kiváló főpap leplezte le Pintér ismételt sajtóbetyárkodását. Mégsem tűnik el a zsidó közélet porondjáról.

Ez a kreatura azt a hírt terjeszti Márkus Aladár főszerkesztőnkéről, hogy az Új Ut-at nem ő, hanem Csermely Gyula dr. szerkeszti.

Márkus Aladár főszerkesztőnknek, akinek két évvel ezelőtt ünnepelték 25 éves irodalmi működését, nincsen szüksége, hogy idegen tollal ékeskedjék.

Ezért a hitvány rágalomért Pintér Miksát ismét bíróság elé állítjuk.

Ezzel szemben kevesen tudják, hogy a magyar nyelvet nem is bíró **Pintér Miksa** neve alatt megjelenő kitűnő cikkeket éhbérért **Ujvári Péter**, **Raáb Andor**, **Csermely Gyula**, **Faragó Sándor** írta és ujabban **Saas Irén** írja...

Persze persze: Wie der Schelm, so denkt er...

A mélyek

Uram, jaj, mélyek a mélyek

S enyém a legmélyebb,

Sötéten nyirkos odu, verem;

Ezer s egy éve verekedem

Csipetnyi fényért, levegőért, égért,

Tépdeselem a nyirkot, — már a lelkeimig
fért, —

Kimarjult kezekkel sikos lépcsőt vájok
Fölfelé, magasba s nem bocsájt az árok.

Sara maraszt, köde mellem

Fojtogatja kegyetlen,

Doha szédít, büze kábít, —

Valahol, valahol zengő nagy világít,

Boldog erdők fái magas égbe hágnak, —

Itt sűrű, kavargó, riasztó ködárnyék

Sülyedő kutaknak mélységeit ássák:

Vak vermek lakóját napok ne lássák,
meg ne lássák.

Pap Izsák.

Az a nép, mely megtanult ország nélkül élni, legyőzhetetlen.

Kolozsvárott csak szunnyad a cion-élet

Amilyen örömet okozott a temesvári zsidó mozgalmak életerős nyüzsgése, annyira elszomorított a kolozsvári atmoszféra.

Nagy csalódáson estem át.

Azt hittem ugyanis, hogy Erdély fővárosában fokozott elevenségű zsidó életet fogok tapasztalhatni

Tévedtem.

A kimagasló zsidó egyéniségekhez fordultam magyarázatért.

Elsősorban felkerestem Marton Ernő dr.-t, az „Uj Kelet” című zsidó politikai napilap kiváló főszerkesztőjét és zsidó nemzetiségi országgyűlési képviselőt.

Marton dr. szüksézáú ember. Sok csalódás ül arcán. Egy-egy elejtett szavából világosan kiérződik, hogy az erdélyi zsidóság nem részesíti lapját abban a megértésben, mint aminőt az megérdemelne. Mégis fanatikusan bízik a zsidó népben és a gazdasági leromlással igyekszik magyarázni a zsidó közügyekkel való csökkenő érdeklődést...

A Zsidó Nemzeti Politikai Pártnak a legutóbbi választáson elért átütő sikere Fischer József dr. ügyvédet juttatta országgyűlési mandátumhoz. Fischer József dr. ezelőtt a Magyar kisebbségi pártnak volt előharcosa, tehát nem vérbeli cionista s ezért a

Rózsa Mór vezérigazgató

választók igen változó érzelmekkel figyelik politikai szereplését.

Szerintünk elhibázott dolog volt Fischer József dr.-t ilyen fontos zsidó pozícióba ültetni. Fischer dr. képzett, kitűnő eszű férfiú, még sem szeretik.

של פסח HUSVÉTI ÁRUT

ez évben ismét készít az ismert kitűnő
minőségben, szigorúan rituális előírás szerint

Schreiber Simon,

az egri főútsz. főrabbi ur felügyelete alatt

FRANCK HENRIK FIAI R. T.

Iroda: Budapest, I, Budafoki-út 64. szám.

Lévelelm: Budapest 112. Postafiók 8. • • Telefon: 68-8-44, 68-8-45

Nem az az ember, aki tömegeket mozgat. Túl szubjektív. „Magának élő”. Igen sokan őt okolják, hogy a Zsidó Nemzeti Párt centrumát Temesvárra kellett áthelyezni.

A cion-élet legkimagaslóbb reprezentánsa: Fischer Tivadar dr. ügyvéd, a Román Zsidó Nemzeti Párt országos elnöke. Megalkuvást nem ismerő zsidó idealista. Közvetlen egyéniség. Mindenki szereti. Csak az ő zsidó meleg szíve bírja a széthúzó pártot összetartani.

A zsidó reménység és pozitív ígérete Danzig az „Új kelet” munkatársa, a zsidó ifjúság szószólója, aki máris érett politikai meglátással ítéli meg az erdélyi zsidóság helyzetét.

— A Zsidó Nemzeti Párt nagy győzelme nem csak örömet, de bajt is okozott — mondja Danzig. — Megfelelő számú cion egyéniségek hijján olyanok is jutottak a zsidó vártára, akik a pozíciót csak kóvednek tekintik vagy politikai ugródeszkának hasz-

nálják fel... A cion élet és összetartás azért nem csökkent. Csak szunynyad. S ha a zsidó érdek megkívánja, sorompóhoz áll a zsidó ifjúság az ő rendíthetetlen hitével és meggyőződésével...

A temesvári zsidó élet női büszkesége Reiter Lunka, hasonmása Kolozsváron Weinberger Nándorné, a Wizo ügyvezetője, aki minden dicséretet felülmúló kitartással, fáradhatatlanul agitál és dolgozik a zsidó egység érdekében.

A jótékonyosság középpontján Rózsa Móric vezérigazgató áll. Igazi filantrop, aki csak azért utazza be Európa nevezetesebb városait, hogy jótékonyági intézményeit tanulmányozza és tapasztalatait otthon hasznosíthassa.

Üres kézzel nem hagyja el szegény ember Rózsa Móric portáját, mert nemcsak nemes szíve, de erszénye is nyitva áll mindenki számára, aki arra rászorult...

Szellemi hadosztályokat!

Irta: Lakos András.

Szeretném a héber szó szent csengetését visszalopni a gyermeki s ifjú lelkekre.

A zsidó szó önérzetre tanít, s ez tudja egyedül életre ébreszteni az ifjúságot, mely a szent cél és a leggazdagabb eszme útjait tudatlanságból kerüli. Pedig ez a cél olyan szent s ez az eszme olyan gazdag, mint a zsidóság ősi multja.

Jezsajás próféciáinak beteljesedése vár ma az egész világ! S mi, akik hiszünk az új héber nyelv lélekmegváltó erejében, ugyancsak a jezsajási idők eljövételét várjuk.

Szeretném ebben a szent várakozásban az ifjúság lelkét magamhoz láncolni! S a gólusz napjaiból magammal ragadni, a gólusz szörnyű éjszakájából kiragadni. Felmenni véle a Sion hegyére és ős-új áldozatot mutatni be Cion Istenének!

Szeretnék felállítani egy új Trumfeldurt, amely lelki, szellemi hadosztályokat alkotna. Magában foglalná az egész zsidó ifjúságot és szellemi fegyverekkel harcolna a butaság és sötétség képviselői ellen!

A góluszt enyhítené a felvilágosodás korszaka! Mélyülne a lelki élet gazdasági területe! Hiszen a gyűlölet egy abnormális lelki folyamat, melynek a butaság az apja és a sötétség a lelki anyja. Ezek a szellemi hadosztályok befelé mélyítenék a zsidó öntudatot s a tudást — kifelé hatalmas szellemi vezérek vezetnék a harcot a zsidó jövőért, a zsidó egyetemességért: a zsidó igazság győzelméért.

Chanuka van! Körülöttünk a Makkabeusok szellemei lengenek! Ifjú zsidó testvérek ne feledkezzetek meg arról a légszentebb kötelességekről, mellyel az örök népnek: a zsidóságnak tartoztok! Legyetek: egy test — egy lélek! Válgatok méltókká dicső őseitekhez, a harcos Makkabeusokhoz!

Zsidókérdés—zsidó világparlament

Ma már a higgadt mérlegelés távlatából, az esemény közvetlen impressziójától mentesen tallózhatunk a genfi zsidó világkonferencia jegyzőkönyvének lapjai között.

Mi történt Genfben?

Hitler organuma, a „Völkerischer Beobachter” ezt írta: „egyesültek, összefogtak a zsidók...” Hát ez egy kis tuzzás. Ellenben igaz az, amit mások állítottak: Genfben egyesült a zsidó nép! Nem a világ összes zsidói, hanem a nép. És ez az előbbinél is többet jelent. Egyesültek azok, akiket a nép, a zsidó tömegek küldtek a maguk nevében. A lengyelországi, romániai, litvániai, amerikai, németországi stb. zsidó tömegek, akik élni akarnak a népi élet jogával és minden atributumával, akik: emberek akarnak lenni az emberek között és nép akarnak lenni a népek között.

Kétezer év szétszórátása és esztelen széthuzása után ez az első jelentős kezdeményezés a szétszórt zsidó erők összefogására. Már pedig a diaszpóra egyetlen órájában sem volt olyan égető és parancsoló szükségesség az az összefogás, mint ma, a zsidóság gazdasági összeroppanásának és megsemmisülésének legkritikusabb óráiban.

E kétségbeejtő helyzet kényszerűsége hozta létre a genfi zsidó világkonferenciát és annak határozatait. Egy parancsoló kényszerűség és valljuk be — nem az összefogás történelmi és szociális szükségszerűségének tudatos felismerése. Ez a szükségszerűség ugyanis már réges-régen fennáll, de a zsidó világ vagy nem akart, vagy nem tudott ráismerni. És ebben rejlik a genfi zsidó világkonferencia indítóokainak tragikus háttere, az a súlyos szimptoma, amely végigvonul a mi egész galuth-életünkön.

Mert minek a jelszavával született meg ez az összefogás, amely a genfi konferencia összehívásában jutott kifejezésre?

Küzdelem az antiszemitizmus ellen. Negatív harc — egy negatívum ellen. Védekezés egy áramlat ellen, amely mindenekelőtt a mi abnormális életmódunk kinövéseiből merítette erejét. Ez nem egy pozitív akarás, nem egy konstruktív törekvés arra, hogy ezt az életet egészséges, normális mederbe szabályozzuk. Ennek az akarásnak nyoma sem volt azokban a feladatokban, amelyeket az amerikai kezdeményezők napirendre tűztek.

Az amerikai zsidó vezetők felhívására azonban maga a zsidó nép reagált. Nem az egyes testületek és alakulatok, hanem a zsidó tömegek, a legérdekeltőbb fél küldötte el Genfbe reprezentánsait. Már pedig a zsidó nép ösztönös életakarata és tudatos életprogramja jóval meghaladta az amerikai zsidó politikusok szűkre szabott óhaját. Így lett az antiszemita veszedelem — amelynek jegyében ült össze 25 ország 120 zsidó delegátusa — egy pozitív életprogram indítórugója, egy programnak, amely nemcsak a zsidógyűlölet elleni védekezés negatív akarását, hanem a zsidó élet újjáépítésének konstruktív irányvonalait rajzolta fel a jövő zsidó politikájának homlokzatára.

Tedeschi professzor ideális elgondolásoktól fűtött tervezete az antiszemitizmus elleni nemzetközi konvencióra — amely a tárgyalások középontjának volt szánva — elsikkadt azoknak az alapvető okoknak a feltárásában, amelyek a zsidó nép mai tarthatatlan helyzetéhez, az antiszemitizmus elhatalmasodásához, a zsidó tömegek lerongyolódásához és deklassálódásához vezettek.

A tárgyalások gerincét az a megállapítás képezte, amelyet Georg

Kareski és Meyer Ebner dobta be a vitaanyagba. És ez egyetlen mondatba tömörült: „A zsidó nép mai kritikus állapota egészségtelen középosztályhelyzetére vezethető vissza.” Ez az egyoldalú elhelyezkedés az, amelyben a zsidó élet minden kinövése és vadhajtása világos magyarázatát leli. Ezen a helyzeten kell változtatni. Ezt az osztályhelyzetet kell átépíteni. Ez, csakis ez lehet egy pozitív zsidó politikának a programja, mert minden egyéb csak függvénye és mellékágazata ennek a centrális főmomentumnak. És nem fordítva.

A végsőig kiéleződött osztályellentétek mai surlódásaiban, a mai gazdasági rend pilléreinek kétségbeesett — és talán utolsó — rázkodásaiban: a zsidó tömegek egzisztenciája élet és halál, lét és nemlét pólusai között viaskodik. Az egyoldalú osztályhelyzet, amely a termelés és a fogyasztás közé ékelte a zsidó egzisztenciák gazdasági funkcióját, olyan elemi erővel dobta felszínre a menekülni akaró tömegek segélykiáltását, hogy megállásra készítette azokat is, akik eddig hazugságokra építették a zsidóság problematikáját és kirántotta őket abból a kényelmi helyzetből, amelybe beletemették eddig a probléma igazi arculatát.

Sokan voltak és vannak ma is, akik még abban a hitben ringatóznak, hogy humanisztikus argumentumokkal, hazafias vagy kozmopolita jelszavakkal le lehet küzdeni az antiszemitizmust anélkül, hogy hozzányuljunk az okok szociális alapépítményéhez. Sokan hitték és hiszik ma is, hogy a zsidókérdés és az antiszemitizmus kizáróan politikai probléma és a politika eszközeivel ledorongolható valami. A zsidókérdés és az antiszemitizmus nem függ semmilyen államrendtől és semmilyen kormány-politikától. Nincs az a közigazgatási politika és nincs az a demokrácia, amely ezt a problémát gyökeresen meg tudná oldani. Mert nem ezeknek a tényezőknek a szüleménye, hanem mindenek előtt: annak az abnormális rétegződésnek a produktuma, amelyben a zsidóság kétezer év óta él és amelyben további élete fenn nem tartható.

Ennek a realitásnak parancsoló kényszerűsége fordította meg a genfi zsidó világkonferencia előre beállított kerekeit és ez a szükségszerűség volt az, amely az antiszemitizmus elleni nemzetközi konvenciót és a többi negatív célkitűzéseket kidaszította a konferencia munkaterületéről és azoknak helyébe pozitív programot állított be. Programot, amely elől nem lehet kitérni még a zsidóságból való „kitéréssel” sem, amely a zsidó nép világ-helyzetének meztelen valóságából fakadt fel és amely a népi élet reális szükségleteire ad feleletet.

Stephen Wise kiáltványában a világ lelkiismeretéhez apellált. Ez az ideális irányvonal azonban kettétört abban a pillanatban, amikor Kareski, Mayer Ebner és dr. Rosmarin dokumentális adatszerűséggel tárták fel a németországi és a keleteurópai tömegek égető helyzetét és kérdéseit.

Mert mi történt a múltban?

Az utóbbi tizenkét esztendő folyamán 25 millió fontot költött el a filantropia (a Joint) a keleteurópai zsidó nyomor enyhítésére. És mi az eredmény? Egyenlő a semmivel. Ezzel szemben mindössze öt millió fontot költött el ugyanezen idő alatt Palesztinára a zsidó nép és ezzel az összeggel: egyedül Lengyelországból több, mint 46.000 zsidót telepített át a cionizmus egy egészséges és produktív életbe. És ki tudná megmondani, hány zsidónak jelentett volna megváltást, ha az a másik 25 millió font is a Palesztina-centrikus produktivizálás megoldását választotta volna? Ha tekintetbe vesszük, hogy a Nemzeti Alapokra befolyt 5 millió fonttal több mint 130.000 zsidót telepítettünk le az épülő országban, akkor ez a feltett kalkuláció ötször 130 ezer zsidó megmentésére mutat. Palesztinában a háború előtti kolonizáció és a természetes szaporodás mellett ma 200.000 zsidó találta

meg egyéni és kollektív boldogulását, 47.000 (a lakosság 26 százaléka) zsidó pedig visszatért az őstermeléshez, az egészséges népi élet gazdasági fundamentumához. Viszont Kelet Európában minden feisegítés és kísérletezés mellett a zsidó lakosságnak alig 3-4 százalékát lehetett csak visszavezetni a mezőgazdasági termeléshez.

Romániában 800 ezer zsidó él. És ha bele vesszük Beszarábia letelepített 30.000 zsidó mezőgazdászát, Máramaros és Bukovina zsidó parasztságával együtt alig lesz ez a szám összesen 40.000, ami legfeljebb öt százalékát teheti ki Románia zsidóságának. De hol van a többi, a 95 százalék? Kereskedelem (75%), feldolgozó iparban, intellektuális és félintellektuális pályákon. A nagyipari termelésben, a közmunkákban, bányákban, azonban sehol sincs zsidó. Ezzel szemben Palesztina zsidósága egy egészséges gazdasági elosztódást mutat (és ezzel utal is a kérdés megoldására). A zsidó lakosság 26 százaléka mezőgazdász, 22 százaléka ipari és városi munkás, 18 százaléka tanuló-ifjúság, 8 százaléka köz- és magánhivatalnok és 5 százaléka szabadfoglalkozású intellektuel. Ami azt jelenti, hogy a palesztinai zsidóságnak alig 21 százaléka él kereskedelemből, ezeknek nagy része pedig azokból a közelzsidókból rekrutálódik, akik voltaképpen nem is kereskedők, hanem a filantropia által fenntartott luftexisztenciák és akik nem élni, hanem meghalni jöttek Palesztinába. Ehhez pedig tudni illik azt is, hogy 1921-ben a palesztinai zsidó mezőgazdaság a zsidó lakosságnak mindössze 17 százalékát képezte, ami az utóbbi tíz esztendő alatt tíz százalékos emelkedést jelent.

Ezekhez az adatokhoz és ehhez az összehasonlításhoz felesleges minden kommentár. Önmagukért beszélnek annak a gazdasági szilárdságnak a tükrében, amelyben a palesztinai zsidóság él és amely a prosperitásnak egyedülálló szigete a világkrízis tengerében — és annak a kétségbeejtő állapotnak az árnyékában, amelyben a galuth zsidósága viaskodik.

A zsidókérdés megoldásának egyetlen útja van: területi koncentráció, gazdasági átrétegeződés és népi regeneráció! Erre az ösvényre jutott a genfi zsidó világkonferencia a negatív útkeresés labirintusából. Viszont azok, akik ma is görcsösen behunyják szemüket a meztelen valóság előtt és nem akarják látni azt az utat, amelyet a gazdasági, szociális és történelmi szükségszerűség jelöl meg a zsidóság számára, — azok el se mentek Genfbe.

A genfi zsidó konferenciával azonban — amely a zsidó nép megorgánizálását, a Zsidó Nemzeti Otthon felépítését és a zsidó világparlament összehívását határozta el — a zsidókérdés cionisztikus megoldása kilépett a cionista Világszervezet kereteiből és a zsidó nép életprogramjává magasztosult. Az a határozat pedig, amely általános, proporcionális választást ír ki az 1934-ben összeülő zsidó világkongresszusra — kiragadta a távutakon botorkáló vezérek kezéből a zsidó sors gyepőjét és azt magának, a népnek, a zsidó tömegeknek kezeibe rakta le. Ez a zsidó kongresszus már nem az egyes testületek elnökségének lesz a gyülekező helye, nem az egyes előjáróságok akarásának vagy nemakarásának lesz a függvénye, hanem a zsidó nép egyetemes akaratának, a zsidó néplélek szavának lesz szabad kinyilatkoztatása.

Már csak ezért is érdemes zsidó világparlamentet csinálni...

Hotel Imperiál Prága

a Masaryk pályaudvartól

1 percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak!

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Testamentum

Akik nagy messze útra kelnek,
vagy tengerre szállnak dióhéj hajón,
kedveseiktől könnyes búcsút vesznek
és osztályt tesznek minden földi jón.
én is most ingó, lengő hídra lépek
és ama tájon szörnyű a vihar,
s amint az ingó, lengő hidat tépi
vad jajgatásba rémül ott a dal.

Ezen a hídon csak asszonyok járnak,
sápadt, — könnyesek, mint a te anyád
s roskadozva mérik az utat
az élethalál hosszú hídján át.

E hídról, hogyha tán vissza nem térnek,
ha mélybe lökne le egy szélroham,
— tudom, én egyszer már e tájon jártam
ott elpusztultak már sokan, sokan.
Igen, ha utam vissza nem vezetne,
lehullana két dajkáló karom,
lezárválna én két könnyes szemem.
s a szó, ha elhalna az ajkamon
a számodra e bús sorokba zárom
a végakaratom.

Ne hidd, hogy itt koldusszegényen hagylak,
tündériszép testálok neked,
víg kacsalábon forgó házikót
s árnyékbaborult vidám kerteket.
Olyat, aminőkben szép fucsák járnak,
mellettük nemes, hófehér agár
és szilajvérű kicsiny pejszikót,
mely mint egy táltos, oly repülve száll.
S örökök hagyok, panaszod ne érjen
egy dúsveretű, nagy aranyhajót,
mely elviszen a kincses napkeletre

s körülhajózd a nagy földgolyót,
hogy megtérhess mint a mesék lovagja
kincscsel, tudással bőven, gazdagon,
fiam, ne mondd, hogy bússzegényen hagylak
az álmaimat im neked hagyom.

S van még egy kincsem, drága ritka jószág,
nem mutogattam soha senkinek:
De most fiam, híven elibéd tárom,
legyen az is a tied, tied.
Vigyázz reá szent, titkos félelemmel,
mint a csudára. Jaj össze nem törd:
Ez az a kincs, mely bennem fájva égett,
mely kínzott, bántott, holtragyőtört
s mint szent olajjal telített kehelyből,
belőle csordult sok nehéz dalom,
király nem nyujthat dúsabb örökséget,
a szívemet im teneked hagyom.

És tengereknek gyöngyfövényű mélyén
oly pazarlón az ékkő nem terem
ó mint amennyi drágagyöngyöt ontott
két gyöngykapylóm, a két síró szemem.
E gyöngyöket most mind reád testálom.
Építs belőlük szép könnyypalotát,
vagy fűzzed össze fénylő, dús füzérbe
s ékecsd vele egykor az arád.
Vagy menj velük a messzi nagy világba
és szórjad szét a négy égtáj felé,
hisz ennyi kincstől megroskad a vállad
legyen belőle minden emberé.
Ó vidd fiam, az álmod szívem könnyem
sok drága gyöngyöm, zengő, bús dalom
s az emberek, ha megköveznek érte

fiam, ne átkozz engemet nagyon.

A leggonoszabb ellentmondás: a templomban a Ciónba való visszatérésért imádkozni és a templom küszöbén kilépve, Ción eszméje ellen hadakozni.

*

Ami Antéusznak az anyaföld, az a zsidó embernek a család: az örök megújulásának örök forrása. A szülők önfeláldozó szeretete, a gyermekek áldozatkészsége az elszegényedett szülőért, a gyengék és elesettek felkarolása a sze rencsésebb családtagok által —

mindezek általános emberi erények, de sehol sem oly általánosak, mint nálunk. Bátran mondható, hogy két oszlopon nyugszik Izrael örök élete: az egyik írott Törvény, melyet mindnyájan ismerünk, a másik a családi szeretetnek meg nem írt törvénye, mely mindnyájunk szívében él.

Székely Ferenc.

*

Nélkülözés az emberek tanítómestere, szerencse a megrontója.

Makótól-Jeruzsálemig

Néhány héttel ezelőtt a Tisza Kálmán tér egyik padján eszméletlenül találtak egy fiatalembert. A mentők a kórházba szállították, ahol néhány perc múlva meghalt.

A munkáskülsejü ember zsebében csupán egy kockás füzetet találtak, amelyben versek voltak.

A nyomozást vezető rendőrkapitány irodalmi értékeknek találta a verseket.

A *Nemzet Újság* riportere új keresztyény költőcsillagot vél felfedezni és átadta a verseket a tudományos egyetem két irodalmiszakos tanárának, akik egybehangzóan megállapították, hogy különösen a *Testamentum* című vers irodalmi alkotás és ismeretlen írója valószínű zseni.

Később kiderült, hogy a munkás csak leírta a verseket, a vers írója: Várnai Zseni, nem is annyira ismeretlen, mint valóban zseni, de zsidó...

*

Amerikában tudományos kongresszus lesz az idén, amelynek külön érdekességet kölcsönöz, hogy a Nobel-díjas tudósokon kívül csak olyanok kaptak meghívót, akik a tudományt jelentős eredményekkel fejlesztették. Magyarországot dr. Fejér Lipót egyetemi tanár, a világhírű matematikus fogja képviselni a kongresszuson. Fejér Lipót büszkén vallja magáénak a magyar zsidóságot. A kiváló professzor tiszteletbeli tagja a pesti hitközség képviselőtestületének.

*

Gaál Franciska, az immár Németországban is ünnepezt színésznő édesapja Silberspitz Lipót meghalt. Temetésén dr. Hevesi Simon főrabbi az elhunynak ezeket a szavait idézte: „Akkor voltam a legboldogabb, amikor az én szép kis szöke angyalom az én imádságos könyvemből imádkozott mellettem és a „Maude áni”-t meg a „Hamapil”-t mondta...” Gaál Franciska két évvel ezelőtt hagyta el édesapja vallását, miután már mindent elért művészpályáján. Miért kellett Gaál Franciskának (született Silberspitz Fáninak) kitérni? Ezt szá-

mitsa ki Fejér Lipót, ha olyan nagy matematikus!

*

A múlt héten előkelő külföldi zsidó érkezett Budapestre és megtekintette az összes zsidó intézményeket és épületeket.

A dohány-utcai zsinagógát órák hosszat megcsodálta.

— Gyönyörű! — mondta elragadtatással a külföldi vendég. — Nincsen párja az egész földkerekségen... És ki a rabbi ebben a zsinagógában?

— Fischer Gyula dr., Groszmann Zsigmond dr., Hevesi Simon dr. és Hevesi Ferenc dr... — vágja ki egy szuszra a portás.

— Négy rabbi?...

— Igen.

— Aj vé!... de nagybeteg lehet ez a hitközség, amelynek négy rabbi, illetve négy doktorra van szüksége...

*

A legutóbbi számunkban írtuk meg, hogy a világ-sakkbajnokság év-tizedeken keresztül zsidó sakkmestereknek jutott

Most újabb bajnokságról számolhatunk be:

A világ-sokbajnokság szintén a zsidó népnek jutott.

*

Kevesen tudják, hogy Magyarországon ab ovó udvaritanácsosi méltóság is van.

Pedig van.

Ezt a ritka méltóságot Stern Samu a Pesti Izr. Hitközség elnöke érte el egyedül az országban.

(Ab ovó = latinul: tojásból. Szerk.)

*

Egy előkelő külföldi diplomata hetenként egyszer vendégül fogadja a magyar alkotó művészeket és az irodalom reprezentánsait.

Az ilyen fogadónapokon nagy a sürgős-forgás a konyhában. A szakácsnő a szobalány segítségével készíti el a szendvicseket és egyéb ízes falatokat.

— Édes Apa! — érdeklődik a diplomata 5 éves kis fia — kik lesznek ma este vendégeink?

— A literatusok ... — feleli az apa.

A kis fiú a gyermekszobába megy.

— Kik azok a literatusok? ... —
kérdi a kis fiú 8 éves bátyjától.

— Tökfilkó! ... még ezt se tudod?!
Hát a literatusok azok, akik megeszik
az összes szendvicseket, megisszák a
bort és elszívják édes apa összes szivarjait és cigarettjeit ...

*

Erdélyben igen gyakori a Mózes és
Áron keresztnév, még a keresztények
között is.

Egyik Erdélyből ideszakadt aktív
diplomata, akit ugyancsak Mózes névre
kereszteltek és görögkeleti vallású,
az idei hosszúnapon az Abbázia kávé-
ház terraszán reggelizett.

Egy pesti asszimiláns zsidó, aki a
vallási hovatartozandóságot első sor-
ban a név után állapítja meg, a diplo-
matához lép:

— Kérlek alásan, kedves Mózes —
szól feddően — igazán nem szép, hogy
pont a mai napon nyilvános helyen
reggelizel! ... — s folytatta:

— Én sem tartom a hosszúnapot,
de ezzel nem tüntetek ...

— Házzámot tévesztettél kedves
barátom — feleli nyugodtan a diplo-
mata. Én nem vagyok zsidó ...

A zsidó felbőszül:

— Ez mégis csak hallatlan! ...

Eppler Sándor 25 éves jubileumához

Eppler Sándor a Pesti Izr. Hitköz-
ség főtitkára e héten ünnepelte 25
éves szolgálati jubileumát.

Ünnepelte, — de nem ünnepelték.

Eppler főtitkár a pesti zsidóság kö-
rében a legnépszerűtlenebb ember.
Nem is alap nélkül.

Mert Eppler nem a pesti hitközségi
tagok igazi főtitkára, hanem a fur-
fangos választási taktikák alkalmazá-
sával, a régen megutált klikkek expo-
nenseiből összeállított vezetőség hűsé-
ges csatlósa.

Egyenesen gyűlölik őt, még hiva-
tálnoktársai is.

Nem elég, hogy jóm kipurkor eszel,
még a zsidóságot is letagadod?! ...

*

Az egyik pesti színház direktorát
meglátogatta a vidéki nagybácsija. A
színházban éppen egy zsidótárgyú da-
rabot játszottak. A rokon csodálkozva
nézett szét a gyéren látogatott néző-
térén.

— Mi az, hogy olyan kevesen van-
nak? — tudakolta unokaöccsétől.

— Tudja, Samu bácsi, — hangzott
a válasz — ezen a környéken nagyon
sok az antiszemita.

A rokon belenyugodott a magyará-
zatba.

Másnap este, péntek lévén, a kör-
nyékbeli imaházba vitte a színigaz-
gató a nagybácsit. Körülnézett a félig
üres padosorokon és megcsóválta a
fejét:

— Ejnye, ejnye, hát ezen a vidé-
ken már a zsinagóga is az antiszemi-
táké?

*

Azt kérdezik az öreg Salamon bá-
csitól:

— Maga sok mindent látott és hal-
lott már az életben ... Mondja csak,
kedves Salamon bácsi, mikor lesz vége
ennek a borzasztó gazdasági válság-
nak?

— Majd ha a Lipótvárosban me-
gint „Smá Jészroél”-t mondanak a
„Jeszusmária” helyett, — válaszolta
bölcс Salamon.

A hivatalos ünnepeltetésen azonban
megjelentek a hivatalnokok.

Ez a körülmény kedves zsidó ado-
mát juttat eszünkbe.

Kohn és Grün konkurrensok.

Hosszúnapon azonban nem illik ha-
ragot tartani.

Mielőtt Grün belépne a zsinagó-
gába megszólítja Kohnt:

— Bocsássunk meg egymásnak! ...
és tiszta szívemből azt kívánom ne-
ked, amit te nekem kívánsz! ...

Mire Kohn fanyalogva odaveti:

— Te már megint kikezdesz ve-
lem?! ...

Nem akarunk ünneprontók lenni,
de higgyen nekünk Eppler főtitkár,
hogy többet én az őszinteség a hazug
dicsőretnél ...

A Pálfordulás története

Történetírók, bölcselek, költők és alkotóművészek fantáziáját évszázadokon keresztül hatalmas erővel ragadta meg az ókor egyik legnagyobb agitátora, a tarsusi Saul (Saulus), aki mint Paulus a kereszténységnek mindmáig utol nem ért propagálója, a Földközi tenger partján elszórtan élő zsidóság első térítője volt. Noha nem tartozott a tizenkét apostol közé, akikkel többször súlyos nézeteltérésbe keveredett, a későbbi kereszténység velük egy szintre helyezi Szent Pált, akinek fáradhatatlan buzgalma, félelmetes rábeszélő tehetsége és diplomata lángelméje nélkül talán jelentéktelen helyi mozgalommá zsugorodott volna össze Jézus rajongóinak hitújítása. Így állapítja ezt meg az oknyomozó történetírás, az idevágó források lelkiismeretes megvizsgálása alapján. Szent Pál érdemei a hívő keresztény szemében gigantikus méretűek, cselekedeteit csodáknak tartják, megnyilatkozásait, tanácsait, intelmeit dogmaként tisztelik.

A vallástörténelemben kevésbé jártas ember, mondjuk: az átlagember vajmi keveset tud Szent Pál életéről és működéséről. Mindennapi szóhasználatban sűrűn fordul elő a „Pálfordulás” kifejezés, de ha megkérdeznők mit jelent, csak kevesen tudnának kielégítő magyarázattal szolgálni. Ernest Renan, aki katolikus papi pályán indult el, hogy reverendáját levetve, a világ egyik legcsodáltabb szellemvezére legyen, „A kereszténység eredetének története” című standard-művében külön 382 oldalas kötetet szentel Pálnak, nyomról-nyomra követve őt térítői munkájában s így foglalja össze jellemrajzát:

„Kiváló cselekvő ember volt, erős, megmarkoló, lobogó lélek, hódító, térítő, propagáló, ki annál hevesebben lángolt, mert először az ellenkező irányban érvényesítette fanatizmusát.”

Ennek a kis tanulmánynak a keretében bennünket épen az a kérdés érdekel: milyen tevékenységet fejtett ki Paulus, amikor még Saulnak hívták s miképpen nyilvánult meg „ellenkező irányú fanatizmusa.”

Egy István nevű diákon a krisztusi időszámítás után körülbelül 35-40 évvel rendkívül heves kifakadást intézett azok ellen, akik Jézust kivégeztették. Beszédeinek hatása alatt Jeruzsálem lakosságának alsóbb rétegeiben nyugtalanság jelei mutatkoztak. A szanhedrin összeült és az akkor szokásos halálennel, megköveztetéssel büntette Istvánt. Az ítélet végrehajtása előtt egy tömzsi, görnyedthátú, egyáltalán nem kellemes arcvonású ifjú jelent meg a szanhedrin előtt és engedélyt kért, hogy résztvehessen az „istenkáromló” kivégzésében. Ez a fiatalember Pál volt, foglalkozására nézve: ponyvakészítő. Olyan hévvel fejtette ki zsidó meggyőződését és a mózesi törvényekben gyökeredző rendületlen hitét, hogy a legfőbb törvényszék megadta a kért engedélyt. Följegyzések szerint azok a tanúk, akiknek elsőkül kellett követ vetni Istvánra, „levetették ruháikat és odarakták egy Pál nevű fanatikus lábához, aki titkos örömmel gondolt az érdemekre, amelyeket azzal szerez, hogy résztvesz egy istenkáromló kivégzésében.”

Milyen családból származott Pál? Szülei azt állították, hogy Benjámin törzséhez tartozik. Apja fel volt ruházva a római polgár címével. Mint általában a jobbmódú zsidók, a farizeusok partján volt, amely a vallás parancsainak szigorú és kíméletet nem ismerő betartását követelte. Pál, illetve Saul a ciliciai Tarsus városban született, mintegy 10—12 évvel Krisztus után, akit sohanem látott. (Damaszkuszi útján jelent meg előtte mint látnomás s akkor lett rajongó Krisztushívó.) Sault gondosan neveltette apja. Tarsusban sok görög tudós volt, akik nyilvános iskolákban tanítottak. Ezek

től tanult Saul görögül, de a klasszikus nyelvet nem sajátította el tökéletesen. Görög beszéde és írása tele volt a szíriai, helyesebben szir-kaldeus nyelv elemeivel. Legszívesebben ezen a nyelven, tehát héberül beszélt. Mint Renan írja, ezen a nyelven szólott hozzá a benső hang a damaszkuszi úton is. Műveltsége majdnem kizárólagosan talmudisztikus volt. A görög filozófia csak épen hogy megérintette, az általános eszmékkel bizonyára tisztában volt, de nem mélyedt el bennük. Beszédmodora, gondolatmenete, kifejezéseinek formája, szóképeinek fordulatosága, képzelőerejének színe a Talmud hatására vall. Renan szerint főleg „tetszelgő szörszálhasogatásai” árulják el műveltségének talmudi eredetét.

Apja azt akarta, hogy rabbi legyen, de mivel ez ekkor nem volt kenyeretadó élethivatás, egyuttal mesterségre is fogta. Durva vászonból ponyvákat készített. Vagyont nem örökölt. A sors — mint már mondtunk — nem áldotta meg tetszetős külsővel, amellet betegeskedő is volt. Kis kopasz fej, hajlott váll, sűrű szakáll, sas-orr, szúrós szem, összenőtt szemöldök: ezek a portré főbb vonásai. Renan szellemesen jegyzi meg, hogy egy ilyen furcsa zsidó arc, mely az első pillanatban mosolygást kelt, amikor átlelkedik, mély tüztől és fenségtől ragyog. Állandóan valami rejtelmes bajról, titkos megpróbáltatásról panaszkodott, amellyel a Sátán üldözi. Fiatalon került Jeruzsálembe és a nagyon felvilágosult Gamaliel iskolájában tanult. Egyike lett a legfanatikusabb növendékeknek. A zsidó egyházat érinthetetlen szentségnek hirdette és halált kiáltott mindenkire, aki meg akarja bolygatni a vallásos intézményeket, ha mindjárt a legaprólékosabb szertartási formát is. István kivégzése után rendkívüli hatalomra tett szert. A szanhedrin engedélyével zsinagógáról-zsinagógára járt és megtiltotta, hogy Jézus nevét kiejtsék. Akik ellenszegültek, azokat megkorbácsoltatta vagy börtönre vetette.

Egykori följegyzések szerint örvöngve járta be Jeruzsálemet és minden második szava halálos fenyegetés volt. Amikor arról értesült, hogy Damaszkuszban a Jézus-hívők csoportba verődtek, levelet kapott Theophil főpaptól, amely arra hatalmazta fel, hogy a hittagadókat megkötözve Jeruzsálembe hurcolhassa. „Jákob leányainak hídján” ment át a Jordánon, dűsan megművelt mezők és mosolygó gyümölcsöskertek közt vezetett útja. Olaj-, dió-, barack- és szilvafák, szőlők, szelid lejtésű patakok, öntözőcsatornák, az isteni kegy és az emberi munka dicsőségét hirdették. S őrá itt a hóhér szerepe vár... Már látja Damaszkusz körvonalait és jeges remélet szorongatja a szívét... rosszul lesz, mintha hirtelen lát tört volna rá, meginog, elszédül, hanyatvágódik... Mi történt? A följegyzések szerint rendkívül heves vihar kerekedett a Hormon hegy felől és a nyomasztóan fülledt levegő terítette le a gyöngye szervezetet. Lehet, hogy napszúrás érte, vagy szembántóan idézte elő lázas deliriumát, az is lehetséges, hogy a közelében mennykő csapott le. És ekkor jelent meg a látomás. Magát Jézus látta, aki héberül így szólott hozzá: „Saul, Saul, miért üldözöl engem?”

S így lett Saulusból Paulus. Tántorgó léptekkel, társaira támaszkodva ment tovább és mikor Damaszkuszba ért, egy Juda nevű zsidónál kapott szállást, ahol három napig lázban feküdt. Állítólag egy Jézushívő itt rá-tette a kezét és meggyógyította. Aztán megkeresztelték. Elment a zsinagógába és tüzes védőbeszédet mondott Jézus Messiás volta mellett. Azok hallgatták, akik rettegtek a jövetelétől, akik attól féltek, hogy bilincsek közt cipelteti el őket a szanhedrion börtönébe. Hallgatták és nem tudták megmagyarázni a rejtélyt.

Fanatikus, türelmetlen és kegyetlen zsidó volt Saul. Mint a kereszténység nagy agitátora, mint Pál, már csak fanatikus tudott lenni. Új eszmék terjesztői nem lehetnek türelmetlenek és kegyetlenek, ha még nincs

birtokukban a hatalom. Pál most maga került szembe a hatalommal, a római világbirodalommal, amely börtönbe hurcolta. De összeütközésbe került a Jeruzsálemben székelő apostolokkal is, akik haragosan idézték maguk elé, mert egy pogányt úgy keresztelt meg, hogy nem hajtotta végre rajta a circumcisiót. Rettentően fel voltak háborodva ezen a vakmerőségen, mivelhogy tisztátalanak tartották a körülmételetlent. És mégis: Pálnak ez a cselekedete döntő befolyással volt a kereszténység elterjedésére. Ezrével és ezrével tértek át a pogányok az új hitre. Pál teljesen megfedkezett Saulról, a zordon farizeusok sarjadékáról, aki sajátkezűleg követte meg a hitüktől eltántorodott zsidókat és mint térítő, végigjárva a Földközi tenger partjait, tüneményes ékesszólásával és ritka szuggesztivitásával a zsidók közt gyűjtött híveket új hitének.

A tarsusi ponyvakészítő hitehagyása, ez az örök időkre nevezetes „Pálfordulás” döntötte el a kereszténység sorsát. S ezért borul le áhítattal a keresztény világ a misztikus Szent Pál képe előtt.

Őszintén mondom . . .

Visszatérés a pozsonyi „Reggel” támadására.

A mult év elején az Uj Út megírta, hogy az akkori csehszlovák kabinet két aktív minisztere zsidó, ami Csehszlovák állam demokráciáját dicséri.

E cikket súlyosan kifogásolta a Reggel című napilap, mert szerinte az ilyen közlemény csupán arra alkalmas, hogy a speciálisan Magyarországon szokásban lévő módon tarhálhassunk és jámpec fogással előfizetőket gyűjthessünk.

A még egyéb izléstelen kifejezések-től hemzsező támadást természetesen a leghatározottabban visszaautasítottuk.

A mult héten kezembe került a Reggel 1932. december 31.-i száma, amely a legexponáltabb oldalon Márkus Aladár főszerkesztőnknek az Uj Út 1932 október havi számában megjelent műfordítását közli szószserinti hűséggel.

Lapunk cikkei igen gyakran veszik át külföldi orgánumok.

Erre büszkék is vagyunk!

Csak azon lepődtem meg, hogy a Reggel a sajtómoral szerint nem kérte ki előzetesen hozzájárulásunkat a leközléshez és nem nevezte meg a forrást, amelyből a cikket átvette.

Őszintén mondom, most már csupán arra vagyok kíváncsi, hogy a Reggel, a nagy napilap minő tiszteletdíjat juttat a szerény folyóirat főszerkesztőjének?

Névai Lajos
az Uj Út munkatársa.

Úgy vélem, okos dolog lenne meg nem engedni, hogy egyazon ország legnagyobb képességű tehetségeit ilymódon központosítsák (a cionizmust gondolja). Nem volna üdvös, hogy ez a faj teljes erejét felfedje. Ha a lovak tudatában volnának erejüknek, — soha ember meg nem ülhetne egyet sem.

Mark Twain.

Hasznos tudni,

hogy**Schmidthauer**

természetes **Igmándi**

késérűve, gyorsan elhárítja

a sok evéstől és ivástól eredő

kellemetlen érzéseket.

Utasítás minden palackhoz mellékelve!

Kapható mindenütt!

Preiswerk igen helyesen jegyzi meg, hogy röviddel azelőtt hasonló utopisztikus álomnak tűnt fel a görög önállóság kérdése és ime, Európa mégis tanuja lett a hellén nép függetlenségének. A Palesztinai zsidó állam utáni vágy azonban még ennél is realisabb. De ha már a zsidók nem támasztanak igényt az európai nagyhatalmakkal szemben nemzeti önállóságukra, legalább „öseiknek erőszakkal elvett országára” vonatkozó elévülhetetlen jogaikat hangsúlyozzák és igyekeznek a problémát állandóan a politikai érdeklődés homlokterében tartani. Amennyiben a zsidók megmagyarázhatatlan indolenciából még ezt is elmulasztanák, akkor egész népükkel és egész jövőjükkel szemben megbocsáthatatlan árulást követnek el.

Palesztina ujjaépítésének első mozzanata Preiswerk szerint egy széleskörű zsidó kolonizáció, mert nyilvánvaló, hogy az ország nem maradhat meg eddigi elhanyagolt állapotában. Azok a törekvések, amelyek már eddig is zsidó kolóniák létesítését célozták, továbbá Montefiore² ténykedései, amelyekkel a gyarmatosítási lehetőségeket meg akarták alapozni, a legjobban bizonyítják, hogy a zsidók megértették az idők szavát és távolról sem mondtak le önálló és szabad népi létezésükről.

Egy másik cikkben Preiswerk kifejti, hogy Törökország a biztos pusztulás felé halad és Európa minden bizonnal osztozkodni fog „a bosphorusi beteg ember” örökségén. Már ebből az okból is némi figyelemmel kell kísérniök a zsidóknak az eseményeket „nyitott szemmel, nem aludva és nem szunnyadva”. Amikor 1843-ban nagyobb számú zsidó vándorolt ki Palesztinába, elégtétellel alapítja meg Preiswerk, hogy a visszavándorlás már megkezdődött, ha nem is oly mértékben, mint ahogy ő szerette volna, de ennek az okát politikai akadályokban látja.

Különös figyelemmel kísérte Preiswerk az ebben az esztendőben Angliában megerősödött Restoration-mozgalmat³ és a „Morgenlandban” részletesen közölt minden erre vonatkozó eseményt. Annyira benne él a zsidó eseményekben, hogy rendszeresen közli az ebben az időben megjelent Tor Jerusalem héber brosuráit, amely füzeteknek az volt a célja, hogy az európai zsidóságot a palesztinai kolonizációra serkentse és amelyekben a szerző, a jeruzsálemi Jichack Ibn Parchi, Palesztina minden előnyét felsorolja és a talmudikus rabbinikus irodalomból vett bizonyítékokkal domborítja ki egy független nemzeti otthon előnyeit.

Bámulatraméltó az a kitartás és hígadt józanság, amellyel a keresztény Preiswerk a zsidó ügyek szolgálatában áll és az a végtelen szimpátia, amivel a szerencsétlen sorsú nép jövőjéért aggódik.

Preiswerk 1871 január 13-án fejezi be szellemi munkák eredményeiben oly teljes életét. Ekkor még nem sejthette a történelemnek azt a különös játékát, hogy éppen abban a városban, amelyikben egész életét mint igazi és tiszta szívű keresztény az elnyomott és üldözött zsidó nép felemelésének és emberi szabadságjogainak kivívására szentelte, 26 évvel halála után, a világ minden tájékáról összegyűltek a zsidó nép delegátusai, hogy hitet tegyenek a nép élni akarása, szabadságjogainak elidegeníthetetlen-sege és az önálló és független palesztinai nemzeti otthon mellett.

Ebben a városban — Baselben — ahol Preiswerk csendes dolgozószobájában munkálkodott a zsidó állam ujjaépítésének érdekében, született meg 1897-ben a világtörténelmi jelentőségű „Baseli programm”.⁴

¹) A Biblia nem pusztán vallási és erkölcsi magyarázata, hanem inkább tudományos értelmezése. (A ford.)

²) Moses Montefiore kiváló zsidó-angol politikus és filantrop 1784—1885-ig élt. Tel-Aviv egyik főutcája róla van elnevezve. (A ford.)

³) L. Vorgeschichte des Zionismus (Gelber) I. köt. 125—150 old.

⁴) Az 1897-i baseli cionista kongresszustól megszövegezett programatikusan zsidó követelések Baseli Programm néven ismeretesek. (A ford.)

Kiss Arnold:

Muzsika az éjszakában

Szeptember hava első napjainak egyikén, 1835-ben, örök szendergésre hűnta le pajkos, mosolygó szemeit a kölni zsidó kántornak: Isaac Eberscht-nek felesége, a filigránalakú, örökké vidám, tengelice fürgeségű Puppe asszony.

A kölni hatalmas, komor-kolosszus dóm mögötti uccácskában, az őszi lombjait hullató tölgyekkel környezett, kicsiny zsinagógából a közelgő bűnbánó napok fájdalmas zsolozsmái szűrődtek ki a hajnali ködökkel tele levegőbe — a zsinagóga udvarán meghúzódó kántorlakásban pedig halottan feküdt az offenbachi kántor leánya, a kölni kántor hitvese.

Isaac Eberscht sötét tónusú lamentációkat zokogott imádott felesége koporsója fölött. Melankólikus zsidó dalokkal volt különben is mindig telve a lelke. Most úgy csordultak elő a szívéből ezek az énekek, mint mélyhangú gordonkák öbléből hollósötét könnymelódiák.

Meghalt az ő Puppe-ja. A házának csalogánya szárnyat bontott, elrepült örökre. Graciózus, porcellánfinomságú, kacagó nótái megdermedtek, elnémultak. Puppe asszony pikáns, csicsergő, trillázó dalait, amelyek örökké vitába szálltak a kölni kántor nehézütemű, bánatos templomi melódiáival, magával vitte az angyalok mennyei kórusába. S a kölni kántor kétségbeesetten kereste most mindenütt a kalitjából elszállott csattogó, kedves, szép, hűtlen kanári-madárkát.

Üres, hangtalan, szomorú lett a kántorlakás. Őszi szelek borzongtak végig az elárvult szobán, elsárgult, fakó lombok hullongtak bánatos alkonyatban a kicsiny ház szomorú udvarába.

Puppe asszony temetésére hazajött Kölnbe Párisból, a kölni kántor egyetlen fia, a tizenhatéves Jacob, ahol a Théâtre Française zenekarában muzsikált. Az édesanyjának vidám, dévaj nótáival volt színiültig telve a fiúnak lelke is. Úgy szállottak reá ezek a nóták, mint a régi szőlőgerezdek márnora új mustok forrongásába.

Isaac Eberscht, a kölni kántor, a temetés után szüntelenül zokogott. Szüntelenül gyászdalokat énekelt. Szüntelenül azt sóhajtotta: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

Nem találta helyét a házában. A templomban az előimádkozó-asztal előtt úgy peregtek a könnyei, mint halálrasebzett galamb sebéből rubintpiros vércsöppök.

S a nagy ünnepek eltelte után, a sátrak ünnepe előtt, szabadságot kért a községtől. Utazni, menekülni akart a fájdalma színhelyéről. Feledni, feledni...

Budán lakott a sógora, Komorner Móric, a budai zsidó gyülekezet előimádkozója. Az hívta magához vendégségbe.

S Isaac Eberscht, a kölni kántor otthagyta a sátorosünnepi aranyhárga cédrusalmát, a gyönyörű mirtuszt, a karcsú palmaágat, csak a szomorúfüzet vitte magával a szívében Budára.

Jacob fia elkísérte Budára. Sátoros-ünnep előtt érkeztek a sógor vendégszerető házába. A Tabán egyik kicsiny házában lakott a budai előimádkozó, egy csomó gyerekkel, a hitvesével s mindent megtettek, hogy a sebzett szívű kölni sógor fájdalmát megenyhítsék. A gyerekek gyönyörű sátozt építettek az udvaron, a sátorban a budai előimádkozó ódon héber dalokat énekelt s gyönyörködve hallgatta Isaac Eberscht zsidó pasztorális, komor dalait.

Azután Jacob, aki már akkor fölcserélte az Eberscht családi nevet az

„Offenbach”-ra: énekelt az édesanyja vidám, zengőütemű nótáiból sokat. Kacagni lehetett azokon, olyan tréfások voltak, az Orfeusz az alvilágban, a La belle Heléne későbbi pajkos refrénjei csendültek elő azokból —, de Isaac Eberschtnek, az édesapának annál sűrűbben patakozottak a könnyei s nem győzött eléggé sóhajtani, jajgatni: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

A budai rácvárosi, Dunára nyíló, kicsiny zsinagógában már a záró ünnepre készültek. A sátoros ünnep vége ez, tele melankólikus, őszi hangulatokkal, őszi borongással. Halottemlékező is tartanak ezen a napon s a „Prédikátor” komor, lemondó, sötétszavú bölcselkedéseit olvassák, a sátor már lombfosztottan ázik az őszi esőben, az ünnepi csokor már elhervadt, az ünnep bánatos szomorúsággal inti búcsúköszöntését a híveknek.

Régi szokás: a vendégekántort a gyülekezet megtisztelteti egy ünnepi előimádkozással.

A kölni kántor új énekeire kíváncsiak is voltak a budai hívek. Isaac Eberscht-et fölkérte a község előljárósága: végezze a záróünnepi istentiszteletet.

Visszautasítani nem illendő az ilyen megtiszteltetést.

Zsúfolt templom várta hát a kölni kántor bemutatkozását. Sápadtan virrasztottak az oltár gyertyái, haloványan lobbantak a halott-mécsesek a templomban.

Jacques Offenbach, a fiú, meghúzódott a templom egyik hátsó padjában, onnan hallgatta végig az édesapja jólismert, otthoni melódiáit. A frigyszekrény-nyitó szonórus éneket, a tórákat körülhordozó körmenet merengő dallamát, az őszi harmatért esdeklő, epedő könyörgést. Mindet jól ismerte hazulról a fiú. A szívébe hasított az édesapja mély bariton hangja, amelyből el nem apadó könnyek peregtek... Egyszerre csak új, soha nem hallott dallam ütötte meg a szívét. Az édesapja ajkán különösen fájó, halk-szomorú ének zengett. A halottemlékező imádság. Soha nem hallotta ezelőtt: új ének, új fájdalom volt az. Ott született meg abban a percben, ott az idegen templomban, messze Kölnből, távol a kölni zsinagógától. Csöndes, merengő futamok, sóhajtó, bánatos mélyhegedűk hangjai. Sötét vizek fölött suhanó, fuldokló csalogány-melódiák. Aki hallotta, könnybe borult tőlük a szeme. A templom közönségének a szemei könnyektől csillogtak. Valami kimondhatatlan szomorúság, valami földöntúli, nagy fájdalom sirt az Isaac Eberscht, a bánatos kölni kántor énekében.

Jacques Offenbach ott a templom zúgában világosan hallotta kicsendülni, előzokogni, egetostromló bánattal, mint csöndes, alkonyi tájak szomorú folyamainak hullámsobogását, halkan dalolni a fájó szöveget: Meine Puppe ist zerbrochen. Sohasesm felejtette el többé ezt az éneket. Vitte magával, a szívében: Párizsba, Bécsbe, a karmesteri pulpitus mellé, a Théâtre de la Gaité ragyogó színházába, vidám párizsi mulatók termeibe, ott reszketett a szívében, mint préselt hervadt liliom az imádságos könyv lapjai között: feltámadásra, új életre várakozón... Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen. A dal az összetörött, holttároskadt babáról.

Sátoros-ünnep után, egy őszi estén, a dunaparti gesztenyefák lombjai dideregve hullottak sűrűn az avarba: Isaac Eberscht elbúcsúzott Budától. A Tabánban csónakba ült a fiával, úgy kelt át a pesti oldalra, hogy onnan hazafelé vegye az útját: Köln városába.

A Duna hullámai az esti csöndben bús dalokat ringattak. A Margitsziget felől messziről halvány lámpások fénye csillogott. Bujdosó hold-sugár visszfénye reszketett a habok fodrán.

Apa és fiú hallgatagon ültek a sikló csónakban. És Jacques Offenbach lelkében örök, könnyes álomná lett az édesapjának, a kölni kántornak szomorú melódiája: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

S föltámadt ott a Duna estben ringó víztükren a dal, az örökszép barcarola, a fiúnak Jacques Offenbachnak, a kölni zsidó kántor fiának szívéből. A dal az összetört babáról.

Csöndesen siklik a csónak sötét vizeken. Hárfák pendülnek, halkan. Sejtelmesen sír az éjszakában a Hoffmann meséi-nek halhatatlan melódiája az összetört babáról: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

Jacques Offenbach szívéből, mint sötétszirmú liliom fakadt elő az örökszép, édes, borongóan bánatos ének: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

Nem érte meg, amikor a párizsi operában dalművét, a Hoffmann meséi-t előadták.

De a párizsi zsidó temető hallgatag sírjából, az Offenbach halott szívéből világgyá áradt a halhatatlan szomorúság, halhatatlan szépségű éneke: Meine Puppe, meine süsse Puppe ist zerbrochen.

Momorner Móric, az egykori budai előimádkozó elhervadt emlékezőseiből róttam papírra Offenbach-emlékezőül ezt a kis történetet. Így mondta el ezt neki valamikor Jacques Offenbach, az ő unokaöccse, az örökéletű zeneszerző.

Dalos keletről jöttem. Ágoston Ernő:

Az Uj Ut számára írta: Lakos András.

Nehéz a lélek s fáradt a test
Ha esti tüzekbe olvadok.
Beh szomorú ez a góluszeszt!
Nem zengnek itt szilaj dalok.

Lelkemen lázas ös-zavar
S mit szívem rég titkol — akar
A góluszon szent zivatar —
Csak a Jövő fátyla takár.

Más melódiákat zengek én,
Mint a többi vándormadár.
Dalos Keletről jöttem én
A szűz Nappal, mely Nyugatra száll!

De hirtelen beesteledett.
A góluszon sok árny lapul —
S én várva-várom szerelmesemet
A várt leányt váratlanul.

Múzsám! ez bús, setét világ!
Nem támadnak itt új napok!
S cháluc — kéz — tépte pálmaág
Nem borul rám, ha meghalok . . .

Jóság:

Milyen parányi az ember a tengeren,
Milyen semmi a párázó azúrban,
Hogyan vész el a havasi csúcson
S olvad össze a láthatáron s úton
Gondolatával a kriptás tárnáknak
Megdohosodott mélysége felé!
Hogy elvész az ember a viharban,
Hogy semmisül meg a sivatagban,
Hogy sodorja hömpölygő folyamár
Mint tehetetlen, játszi levelet!
Hogy elvész az ember a mennydörgésben,
Hogy elvész az ember egy szóban!
Hogy elvész az ember a tagadásban,
Hogy elvész az ember a hitben!
Milyen féreg, milyen zúzott parány!
Milyen csepp a felhőkarcolókon,
Milyen csep a molekulák mélyén,
Mily kicsiny a születésben,
Mily kicsiny a bús halálban —
De milyen óriás tud lenni
A Jóságban!

Mutavány a kiváló poéta: „Nestlé” címen, a jótételemről és a jótételemről.

A szerkesztő üzen:

Több érdeklődőnek. Nérail Lajos az Uj Ut aktív munkatársa. Nevezett munkatársunkat, aki a zsidó viszonyok tanulmányozása végett ezidő szerint Podk. Rus.-ban van, nemcsak szellemi produktumok átvételével, hanem előfizetési díjaink felvételével is megbíztuk.

Spitzer Márkus, Nyitra. Nagy örömet szerzett üzenete, hogy az Uj Ut példányait összegyűjti és azokat könyvtára számára beköttetni kívánja. A hiányzó példányt b. címére elküldöttük.

Hűséges olvasó, Batorovo Kesy. Öszintén fájjaljuk, hogy viszonyai lebomlódtak és ennek következtében az Uj Ut-ról — amint Ön írja: legkedvesebb olvasmányáról — lemondani kénytelen. Méltóztassék hozzájárulni és bennünket megtisztelni azzal, hogy — amíg anyagi helyzete helyrebillen — díjmentesen küldhessük lapunkat b. címére.

Mizrachista, Cluj. Zsidó egyesületek és hitközségi alkalmazottak 25% kedvezménnyel fizethetnek elő az Uj Ut-ra.

Tévedés a személyben

Irta: Csermely Gyula.

Gyémánt úr, egyik budapesti drogéria üzletvezetője, nőül vette Rezei Poldinát, mert ez utóbbinak nyolcezer készpénze volt és Poldina kisasszony hozzám Gyémánt úrhoz, mert egy toalettcikk-üzlet volt a szerelme és Gyémánt úrnak az volt a szakmája. Illatszerek, fogkrémek, luxusszappanok, rizsporfélek s a többi.

Akinek nyolcezer pengő készpénze van, az körültekintő, óvatos, nehezen határozza el magát. Poldina kisasszonyt is, jöllehet tetszett neki Gyémánt úr, aggályok nyugtalanították, vajjon tanácsos-e? A mostani leromlott viszonyok közt üzletbe fektetni a pénzét? De Gyémánt úrnak nagyszerű svádája volt; mint a tavaszi szél a ködfelleget, úgy fújja el a leány minden aggályát.

— Nézze, kedves Poldina, — mondta, — az üzletet egy forgalmas utcában, de csakis olyan helyen nyitjuk meg, ahol nagy körletben nincs hasonló üzlet. Lesz gyönyörű kirakat, ebben mester vagyok, elismeri azt mindenki. Faragó és Hedriknél is én voltam a kirakatrendező és díjat is nyertem, valahányszor kirakatverseny volt. A szép kirakat pedig vonzza a vevőket és bejönnek az üzletbe akkor is, ha nincs is éppen venni való szándékuk. S nem nyolcvan százalék haszonra fogunk dolgozni, hanem mérsékelten, csak negyvenre, de emellett azután minden évben tizenkét-szer is forgatom meg a nyolcezer pengőjét. Lesz havonta háromszor hasznunk, de tegyük fel, hogy csak kettő lesz, kisasszony: a havi rezsit gavalérosan ötszázzal kalkulálva, marad nettó ezeröttszáz . . . ezeröttszáz tiszta haszon, ehhez mit szól?

Az esőcsepp kívázza a követ, a tarpataki vízesés mázsás sziklatömböket görget tova, de még a tarpataki ereje is semmi volt a Gyémánt úr svádájának mindent tovasodró erejéhez képest. A kisasszony minden aggodalma eloszlott, nem szólt már egy közbevetett szót sem, csak kezét nyújtotta Gyémánt úrnak: — Rendben van.

Megtartották az eljegyzést, meg is esküdtek és valahol a Baross-utca közepén, a Terézia-tértől nem messze, nyitották meg a piperecikkküzletet,

melynek cégtáblája aranyosan hirdette: Poldina illatszertár és piperecikktüzlet.

Hát olyan volt az üzlet, mint egy patika, olyan tisztaság és rend volt minden sarokban, a két kirakat is valóságos látványosság volt, de a forgalom mégsem volt akkora, amekkorának Gyémánt úr álmodta. Fennállásának második havában is csak keveset „forgalmazott” az üzlet és így volt ez a harmadik hónapban is. Nem nyolcezer volt a bruttó, de még négy sem, sőt alatta maradt a kettőnek is és Poldina asszony nemcsak elégedetlenkedett az urával, de — bocsássák meg nekem a kifejezést — „veszte” is.

— Most én kérдем tőled, hogy ehhez mit szólsz? Te nem érzed magad csalódottnak? Én igen. Ha ez továbbra is megy, nem vetek neki egy évet és megettük a nyolcezer pengőmet. (Tudott disztíngválni Poldina önágyasága; az évést többszámban mondta, a pengőt csípősen, csak egyesben.)

S hogy Gyémánt úr szégyenkezve hallgatott, madame Poldina folytatta a vesézést:

— Azt elhiszem neked, hogy tudsz berendezni üzletet, ha van, aki adja hozzá a pénzét; kirakatot arranzsálni is jól tudsz, de forgalmat is csinálni és fellendíteni az üzletet: ahhoz, édes Gyémántom, te már nem értesz. No, de megmutatom neked, hogy én igen. Most azonnal villamosra is ülök és kimegyek Óbudára az ágyomhoz.

— Mit akarsz az ágyoddal, Poldina?

— Kinevezem kegyelmes asszonynak, — hangzott a rejtélyes válasza.

Másnap délfelé, de meglepődött Gyémánt úr, ugyanígy a két árusító kisasszony, mikor autó állt meg az üzlet előtt és belépett egy elegáns asszony. Perzsa bunda, arany lorgnon s a többi.

— Ah, kegyelmes asszonyom, — hajolt majdnem földig madame Poldina, — nagyméltóságú grófné, milyen végtelen boldog vagyok, hogy felkereste és megtisztelte üzletemet!

Gyémánt úr óvatosan az üzlet mögött a kis benyilóban tűnt el, hogy áruelőző fel ne kacagjon hangosan. Mert a „kegyelmes asszonyban” a felesége ágyát ösmerte meg. De az árusító kisasszonyok csak néztek: kegyelmes asszony, egy grófné, itt önáluk!

Poldina önágyasága rájuk szólt:

— Klémentin . . . Amélie! Széket a kegyelmes asszonynak . . . s azt a párnát a lába alá . . . gyorsan! Majd újabb mély meghajlás után: — Parancsol, kegyelmes asszonyom? A legfinomabb, legexquizebb holmink van. Ugyanaz a minőség, mint a Belvárosban Faragó és Hedriknél.

A grófnő önágyelméltósága százhusz pengő ára mindenfelét vásárolt, majd autóján méltóságosan elrobogott, de csakis a Kálvin-térig, onnan haza Óbudára már ötösön ment. És mondanunk sem kell, hogy az árú is, a pénz is, még aznap este visszakerült az üzletbe.

— Tudjátok-e, lányok, ez ki volt? — kérdezte Poldina önágyasága, mikor elment már a grófnővel az autó. — Ez Perjámosi grófnő volt; ez előtt ott vásárolt Faragó és Hedriknél, de most mihozzánk pártolt át, hála Istennek.

Volt-e eredménye ennek a fintának? Volt. A lányok otthon ebéd alatt elmondták, hogy ma egy grófnőt szolgáltak ki az üzletben, Perjámosi kegyelmes asszonyt; Klémentin anyja is, Amélie is tovább adta az eseményt a szomszédba és már délután és másnap délelőtt jöttek: — Ugyanazt a japán szappant kérem . . . ugyanabból a fogzománóból kérek, amelyikből önágyelméltósága vásárolt. — Mire Poldina asszony csak úgy tolvajszemmel nézett az urára: — Látod, te briliánsom, így és csakis így lehet eredményesen fellendíteni a forgalmat.

De Poldina asszony belátta, hogy csak egy kegyelmes asszony ehhez nem elég. Aki tegnapelőtt százhusz árát vásárolt, az nem jöhet be már holnapután másodszor is. Gyanut fogna a két kiszolgáló kisasszony is. No, de Ujpesten is volt ángya, Kőbányán unokanővére és a Pasaréten sógor-nője kettő is. Ezek is megkapták a rangemlést, kegyelmes asszony lett mindegyikből és négy-öt napos időközökben autón jöttek és vásároltak az üzletben. És csakhamar tele lett a környék: a Poldinában a mágnásvilág vásárol. És a kegyelmes hölgyeket a kerületbeli nagyságát követték. Minek mennének a Belvárosba . . . itt ugyanazt kapjuk, de olcsóbban.

Poldina asszony meg a két kezét dörzsölte kéjesen és szünet nélkül incselkedett az urával. — Látod, te Gyémántom, tőlem tanulj forgalmat csinálni . . .

Nem mesze az üzlettől, mely a hónapok folyamán nagyszerűen fellendült és káprázatos virágzásnak indult, csöndes mellékutca palotaszzerű házában egy igazi grófnő lakott, egy igazi kegyelmes asszony, gróf Báttaszéki Endréne, volt belső titkos tanácsos özvegye. Ez egy reggelen, mikor templomba készült, toalett asztalánál szemlét tartott a sok holmi fölött, ami egy társasági úrinőnek okvetlen kell. És ódászolt a szobalányának, hogy mindene már fogytán van, vásárolni kellene már egyetmást. — De az Exquízit-illatszertárba már nem megyek, — jegyezte meg a Kegyelmes grófasszony, — mert legutóbb is, amit ott vettem, hasznavehetetlennek bizonyult. Faragó és Hedrik majd jobbat ad.

— Kegyelmes asszonyom, — bátorkodott tanácsolni a szobalány, — ne méltóztassék oly messzire. Van most itt közelben egy illatszertár, Poldinának hívják az üzletet, ott feltétlenül csak elsőrangút adnak. Nagyon sok önegyméltósága ott vásárol.

— Honnan tudja — kérdezte a grófasszony.

— Onnan, kezét csókolom, mert most két hete is vettem ott valamit, a múlt héten is, akkor is éppen egy önegyméltóságát szolgált ki a nagysága. És azt mondta önegyméltósága, hogy sehol eddig olyan jó holmit nem kapott, mint itt a Poldina-üzletben.

— No, majd megpróbálom, ott mit kapni, — bólintott kegyesen a grófasszony.

Ezzel, elkészülvén a toalettjével, elment. Nagyon egyszerűen volt öltözve, mert hiszen csak a templomba volt útja s mikor visszajött és észrevette a Poldinát, — gyalog járt a grófnő, nem autón, — egyszerűen befördült az üzletbe. És maga sem tudta, hogy jött: mikor bent volt az üzletben, megmondta:

— Báttaszéki Endréne vagyok, belső titkos tanácsos özvegye.

Az első igazi grófnő és igazi kegyelmes asszony!

De most olyasmi történt, ami megkacagtatott volna egy budapesti temetkezési gyászhuszárt is.

Mikor Poldina önegysága tudomásul vette a bemutatkozást: Báttaszéki Endréne, belső titkos tanácsos özvegye, utánozhatatlan hanghordozással odászolt a grófnőnek, akit egyszerű polgárasszonynak nézett:

— Kár volt, nagysád, hogy idefáradt; nem alkalmazom. Kegyelmes asszonyokkal már elégge el vagyok látva.

Gróf Báttaszéki Endréne erre valósággal kitámolygott az üzletből. Mi ütött ahhoz az asszonyhoz, hogy vele így beszélt? Ő vagy ötven pengő árát akart vásárolni és az a hóbortos asszony neki azt mondta, hogy kegyelmes asszonyokkal már elégge el van látva! Ez az utóbbi is érthetetlen, de mit jelent vajjon az a: nem alkalmazom?

Hát Poldina önegysága sógornői és ángyai megfejtették volna neki a rejtélyt.

Csúf Tihamér

Sáros, fázós reggeli szürkület. Az eső szakadozva permetezett, havat olvasztó lágy szellő kélt valahonnan és játszott a szitáló csöppekkel. Az utca csunya volt, lidércnyomásos álomból föltápáskodó vénasszonyhoz hasonlatos. Bamba nézéssel kémlelték a házak ablakai, ami lent történik. Lent pedig az út közepén konflis baktatott egy hejehujázó részeggel.

A gyalogjárón barna vonalak mozogtak, dülöngő, esetlen mozgással. Beburkolt emberek jöttek-mentek, mint kezdetleges faragású óriás-bábuk álmos, mechanikus járással. A távolból mintha nehéz fatönk kezeledne. Nagy darab ember volt, vállán batyuval. Nekifeszült mellette kétkerekű kocsit tolt maga előtt. Bizonyára a kültelekről indult napi sorsa után.

A részeg noszogatta a kocsist.

— Galoppban! Hadd érjem el gyorsan azt a zsidót.

A kocsis a parancsra ösztönösen az ostor után kapott, de hirtelen megdöntötte. A vendégből nem nézett ki olyan borralaló, ami különös szolgálatkészséget érdemelt volna. A jobb kezével megint megfogta az istrángot és kissé méltatlankodva hátraszólt:

— Fáradt a lovam, nagyságos úr.

A nagyságos úr valamit dünnyögött, előre hajolt és vadállatias butasággal nézte, mint jön a talyigás ember.

A ló meg a talyigás közeledtek. A girhes látó szeméről leesett az ellenző, a két pária nézése találkozott. Az ember tekintete ezt csengte:

— Miért is van protekciód az istennél, hogy neked négy lábat adott! Megadással nézett a ló és mintha ezt felelte volna:

— Ne lázongj; örülj, hogy nincs kocsisod!

Közelebb értek és szuszogásuk és párájuk egymásba vegyült.

Harsányan parancsolt a részeg.

— Megállni!

A kocsi megállott. Pihenjen az állat, gondolta a kocsis és végigmustrálta a vendégét. Rosszképű ember volt. Gondozatlan, sörtés bajusza ázótan hullott a szájára, de lebernyeges alsó ajkát nem fődte el, sem a két mély barázdát a szája szögletében. Mint halálfejes skatulyáról, szinte olvasni lehetett róluk: Vagyázat, méreg!

— Jakhec — szólt a talyigás felé — mi van eladó?

A talyigás bosszusan a korhely szeme közé nézett és tovább tolt a kocsit.

— Megállsz kutya zsidó — ordította — nem hallod a parancsot!

A zsidó néhány lépéssel elhagyta már a konflist, megállott, leeresztette a targonca karfáit és letette a batyut. Odalépett a kocsihoz.

— Disznó — szólt indulatosan — miért nem engedi útjára a dolgozó embert?

Századok összesűrűsödött gögjét és fenhéjazását sebezte meg. A részeg kifeszítette a nyakát, az erek kidagadtak a szemeiben. Két sötétlő üregben két vérgolyó. Csúf, lógó alsó ajkát fogai közé szívta és néhány pillanatig eszelős szótlansággal nézett a zsidóra. Aztán az ostornyél felé kapott.

— Ne strapálja magát — szólt a kocsis — ezt az embert nem fogja bántani. Szakaszzezetóm volt a fronton, cugszfirer Adolf Klein. Megismertem.

— És ez megsérthet engem? Engem nagytarjai és felsőturi Bige Tihamért!

A kettős nemesi név és Adolf Klein ilyenén képzettársulása az alkoholtól fertőzött agyvelőben fölrabbantotta az indulatok idegcsomóit. Nagytarjai és felsőturi Bige Tihamér föllállott és megragadta az ostort.

A kocsis megpökte a markát. Az áldóját, csunya vihar lesz ebből.

De nem lett. A zsidó odaszólt a kocsisához:

— Hozzá ne nyuljon, Johann Sötér. Magának is gyerekei vannak otthon!

A kocsis úgy engedelmeskedett, mint népfölkelő infanterista korában. Leeresztette a kezét, ép hogy haptákba nem vágta magát. Az utas ide-oda csapkodott az ostorral, de senkit nem érintett és rekedt hangján szinte nyögte a trágárságokat.

— No, fizessen az úr — szólt végül a kocsis — mert a cugszfiret urat veszem föl.

Az úr leszállott, kiforgatta a zsebeit, egy árva picula nem került elő. Es betámolygott egy mellékutcába.

Egy suszterinas, aki végignézte az esetet, ment utána. Élesekét füttyentett és amikor a részeg visszanezett, fület mutatott neki és csufolkodva kiáltotta:

— Tihamér! Tihamér!

Dr. Seltsmann Rezső:

Kuriozumok a zsidók történelméből

Amikor az alábbiakban a spanyol inkvizíció két csodálatraméltó áldozatának históriáját akarom elmondani, szükséges előrebocsátanom annak megértéséhez azt, hogy a prozeliták zsidó hitüskéje egyáltalában nem tartozik a ritka jelenségek közé a közép és újkori történet folyamán. Számos adatunk van arra, hogy a középkorban főleg Délfranciaországban és Angliában az újkor első századaiban, főleg Német- és Csehországban nemcsak felvételüket kérték egyes kiváló, sok esetben előkelő világi sőt egyház férfiak a zsidóságba, hanem, hogy az illetők eme lépésük rendkívül súlyos társadalmi méginkább azonban kánonjogi következményeivel is eleve leszámoltak. Tudunk olyan esetekről is, hogy a zsidóságra áttért keresztényből működő rabbi és talmudtudós lett Morvaországban s az illető responsumot is hagyott hátra. Azonban nem ezekről akarok szólni, hanem arról a két spanyol és portugál fajú keresztény teológusról, akik az inkvizíció delelése idején dacoltak és leszámoltak az irtózatot következményekkel, melyek a fennálló kánonjog szerint elkerülhetetlenek voltak, amelyekkel, vagyis a biztos tűzhalállal mindkét mártir eleve leszámolt.

A két esetet pár sorban Graetz is említi, még pedig az egyiket a spanyol zsidók történetének megindítója, a keresztény idősb Amador de los Rios sevillai tanár Historia de los Judios en Espana, a másikat a szintén keresztény, a XVIII. századi francia tudósnak, Basnage-nak a zsidó történetírás megindítójának Histoire des Juifs IX. kötete nyomán. Azóta azonban a simancasi spanyol állami levéltár feltárása és az ottani rengeteg dokumentum kiadása részletesebben feltárja előttünk az eseményt, illetőleg magát a pört, amelynek tragikus kimenetelét szándékozom itt elmondani.

A XVII. század elején már úgy látszott, hogy az inkvizíció dühöngése alábbhagy, sőt a szerencsétlen körülmények közt kormányzó Olivares örgróf minisztersége alatt komoly szó volt annak felfüggesztéséről is. Adatunk van arra, hogy Olivares éppen a levantei és a belső kereskedelem élénkítése szempontjából tárgyalást kezdett úgy a világi, mint az egyházi

vezetőséggel, melynek számos tagját sikerült megnyernie, úgyszintén magával Sotomayor főinquisitezzel aki természetesen hallani sem akart róla. A pápai nuncius Monti bíbornok szintén ellene foglalt állást és IV. Fülöp családi tradíciói értelmében elejtette az egész tervet, melyről többé kétszáz évig nem is volt szó.

Az inkvizíció egyedüli tárgyköre ekkor már csaknem kizárólag a krypto-judaizálás, a titkos zsidózás, volt. A reformációval való szimpatizálást rég kiirtották, a moriszkókat csak éppen a legdélibb részen lehetett elvétve találni, néha a kikötőkben egy-egy protestáns matrózt fogtak el, de egyébként a vádak legnagyobb része a titkos zsidózásban állott. Iktassuk le már most, miután későbbi cikkeimben, mint az eddigiekben is sokszor előfordul ez a fogalom: mit jelentett a spanyol inkvizíció idején a titkos zsidózás?

A spanyol inkvizíció nem a zsidók ellen irányult. 1492-ben királyi ediktum foganatosította a zsidók kiűzését a spanyol korona országaiból. Az akkoriban törvényesített inkvizíció pedig lehetővé tette, hogy azok, akik a keresztény vallásra tértek, de zsidó szokás szerint éltek, önmagukat feljelenhessék, amit tömegesen meg is tettek, bízva az enyhe ítéletben. Ha azonban valaki a keresztény vallásban született, megkereszteltetett, az egyház tagja volt és ennek dacára a gyakorlatban otthon, vagy közületben nyíltan vagy titokban a „ley de Moysen”-t, a mózesi törvényeket vallotta, az „polluálta”, beszennyezte az egyházat és ennél fogva kánonjogilag eretneknek kellett minősíteni. Az inkvizíció tehát eretneknek ellen járt el, akár zsidó származású zsidózóról, akár fajspanyol zsidózóról, akár zsidó származású „lutrano”-ról, akár ugyanilyen fajspanyolokról, egyszerűen akármilyen olyan egyénről volt szó, aki a katolikus egyház dogmáitól nyíltan vagy titokban elesett, jöllehet meg volt keresztelve. Az ennél súlyosabb eset csupán a visszaeső „nyakas eretnek” (impedimente herege) volt. Az ezekre váró ítélet mindig csak egy lehetett csupán: a relaxatio, átadása a világi karnak. Ugyanis az ítéletszövegekben, melyek az Auto dafé-ken olvastak fel, nem máglyahalál áll, hanem csupán ez a kifejezés: *relaxado la brazo seglar* (átadandó a világi karnak), ami után valóban át is vette az áldozatokat az alcalde a magistrátus részéről s a városban — rendszerint, de nem mindig — kívüleső quemadero-n (égetőtér) levő brasero-hoz (karó v. cölöp, alatta rőzsével) vezette. Ha az áldozat utolsó felszólításra meggyónt vagyis kijelentette, hogy az őt elítélő vallásában kíván meghalni és ezt elfogadták — mert nem mindig fogadták el, — akkor ennek formai megtörténte után, előbb a gerruchával (vasnyak) alkalmazott lassú fojtással végezték ki a braseron, melyet csak ezután gyújtottak meg. Ha azonban nem „reconciliált”, hanem megmaradt „nyakas eretneksége” mellett, akkor elevenen égették el, mellén összekötözött kézzel, — esetleg igen gyakran — nyelvbilincssel (mordaza) lekötve, hogy hitét ne hangozathassa.

Ezeket volt szükséges előrebocsátanom, hogy olvasóim megértsék a két keresztény teológusból mózeshitűvé lett mártírnak az esetét, mert az olvasónak is így kell tudnia azt, amivel a két mártír eleve leszámolt, sőt jegyzőkönyve foglaltatott, hogy így eme választékosan borzalmas halállal kíván meghalni a „Ley de Moysen”-ért. Bizonyára nem hétköznapi eset ez a mártírologiában sem. Figyeljék meg tehát a ferencrendi barát és a spanyol nemes ifjú különös esetét.

Az első eset igen rövid. Fray Diogo da Assumpção lisszaboni franciskánus szerzetes, mint rendjének hű tagja öregedett meg. Egy alkalommal az inkvizíció rendezőse a szerzetet és közte őt is, kivezényelte egy nagyobbszabású auto da fé-hez, melyen számos zsidót égettek meg elevenen s amelyen a jámbor szerzetes lelkében súlyos változás állott be. Pörének aktáiból, saját valolmásaiból kitűnik, mi okozta ezt a lelki krízist. Fray

Diogo hallotta, amint a lángokból az áldozatok hitvallomása előtört. A „Halljad Izrael”, mely a tűznyelvekből jutott el füleihez, átváltoztatta egész lelki világát. Előbb kételkedett saját vallásában, azután nem tett feljelentést azokról, akikről tudta, hogy marrannusok, majd arra a meggyőződésre jutott, hogy — és ez az ő saját vallomása — akik olyan erős hittel tudnak meghalni magáért a hitért, azoké az üdvözülés. Amint a jámbor barát erre a meggyőződésre jutott, attól a perctől fogva nyakas eretneké vált és többé nem gyötörte már a székspis, nem tett többé vallomást mások ellen az inkvizíció előtt, hanem feljelentette saját magát. Természetes, hogy az ügy kimenetele egy perceg sem volt homályos előtte. Az inkvizítorok, — paptársai egykoron — előbb kérelték, majd megbánási időt akartak adni, azonban minden hasztalan volt, mert Fray Diogo a máglyán akart meghalni, úgy, ahogyan ő azt látta, ugyanazon hittel, ahogyan ő azt hallotta a lángok mögül. Mikor menthetetlen ügyét tovább tárgyalták, kitünt, hogy családja a legmesszebbre visszamenőleg sem vegyült zsidó vérrrel. Fajportugál keresztény volt régi családból, akinek egyetlen ambíciója az volt, hogy a máglyáról a „Ley de Moysen”-t kiálthassa egykori pajtásai felé és ajkán azzal hallhasson meg, elevenen elégetve. Erre sokáig nem kellett természetesen várakoznia. Az 1603. szokásos évi nagy auto da fé-n Lliszabon főterén kivégezték Fray Diogo da Assumpçao-t, akit, miután papi csuhájától megfosztottak, sanbenitoba (gúnykötés) bujtattak és fejére rátették a corozát, kezébe adva a zöld fákyát. Kiközösítve az egyházból, átokkal sujtva, adták őt át a „brazo seglar”-nak, a világi karnak, s midőn ez megtörtént, a közönség sorából maguk az egykori rendtársak is megülelhatték és elbúcsúzhattak tőle. Ezek után pedig fellépett a máglyára, ahol a „Halljad Izrael” hangoztatásával elevenen égették el.

Sokkal jelentékenyebb és még megrázóbb eset volt azonban az, amely pár évtizeddel később történt Valladolidban és amely az egész Spanyolországban csodálatot és megdöbbenést váltott ki. Az utóbbit a papság részéről, mert a pör, melyről szó lesz, klasszikus bizonyítéka annak, hogy az inkvizíciót nem a meggyőződéses őszinte közvélemény támogatta, hanem a vakos tudatlanság, főleg teológiai és filozófiai téren. Mihelyt egy klerikus komoly teológiai és filológiai studumba kezdett, megszűnt az inkvizíció híve lenni. Jól tudta ezt a főinkvizítoroknak Torquemada után talán a legjelentékenyebbje, Fernando Valdez, aki már a XVI. század közepe felé, a tridenti zsinatot közvetlen megelőzve Indexre tette az ó- és középkori teológia legjelentékenyebb alkotásait, sőt magát a spanyol nyelvre fordított zsidó bibliát is. Valdez főinkvizítor eme „előrelátása” nyert beigazolást akkor, midőn körülbelül száz évvel később, 1644-ben megégettek egy nagytehetségű és nagy reményekre jogosító ifjút. A véletlen úgy hozta magával, hogy a szóbanforgó Lope de Vera y Alarcon nemcsak ősrégi castiliai nemes volt, hanem oly családból származott, melynél limpieza (tisztavérség), vagyis zsidóvér mentesség forgott fenn. Lope de Vera a salamancai egyetemen teológiát tanult és oly mélyen belemerült studiumaiba, hogy 19 éves korában a klasszikus nyelvek mellett kitünő héber és arab nyelvésznek képezte ki magát, úgy, hogy az utóbbi szakokból katedrára volt kilátása. Egy alkalommal társainak egyikét a zsidó igazságokról igyekezett meggyőzni, mire az feljelentette őt az inkvizíciónál. Lope de Vera saját személyére vonatkozólag elismerte rögtön a judaizálás vádját, térítő szándékát azonban tagadta. Az inkvizítorok haboztak és a múltán rettegett valladolidi tribunnál — mely szerény észrevételem szerint az inkvizíció egész létezése alatt a legridegebb és a legszigorubb volt — nem tudott egyértelműen dönteni Lope de Vera letartóztatására vonatkozólag, hanem felterjesztette a különös esetet a Supremához, mely az azonnali letartóztatást és a per lebonyolítását elrendelte 1639-ben. Most számos kihallgatás követ-

kezett, melynek kapcsán Lope de Vera előbbi állítását fenntartotta, de az igazságnak megfelelően hangsúlyozta, hogy egyháza követelményeit, az áldozást és gyónást nem mulasztotta el. Az inkvizitorok dilemmába jutnak, láthatólag szeretnék megmenteni a nagytehetségű, szimpatikus nemzeti ifjút és igyekeznek tőlük telhetőleg kitolni a pört. 1641 tavaszán azonban Lope de Vera szánja meg az inkvizitorokat; önként kihallgatásra jelentkezik, visszavonja összes régebbi vallomását, ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy zsidónak tartja magát, hisz mindabban, amit a zsidó vallás tanít, mert ez az igazság, amit Isten kinyilatkoztatott és hogy ő, eme jegyzőkönyvbemondott hitét élete árán is vallja. Egyszersmind kijelenti, hogy minden más vallás hamis és csupán a zsidó vallás az Istentől eredő, melyhez ő ezentúl ragaszkodik és jöllehet eddig a katolikus vallás szerint élt és sohasem gyakorolta a zsidó vallás rendelkezéseit, ezentúl azt szigorúan be fogja tartani. Az inkvizitorok erre elhűltek, mert az eset példa nélküli volt. Tanult teológusokat hoztak elő, hogy vita útján győzzék meg Lope de Verát tévtanairól, azonban ő nagyszerű filológiai és teológiai készségével pozdorjává zúzta a vele vitatkozókat és minthogy most már nyilvánvaló lett, hogy a tudás maga az, ami veszélyes, nem lehet többé jóakarattal sem megmenteni.

Pár nappal később Lope de Vera újabb kihallgatásra jelentkezett, amelyen kijelentette, hogy zsidónak vallja magát és a mózesi törvényekért meghallni kész. Nem sokkal ezután, nyár végén a börtön felügyelője jelentette, hogy Lope a circumcisiót hajtotta végre önmagán, mire orvost küldtek hozzá, akinek kijelentette, hogy nemcsak ezt tette, hanem mint a zsidó vallás mártírja azt akarja, hogy őt is elevenen éгessék meg. Könyörögtek neki, — por amor del Dios — vonja vissza tévtanait. Megkérték, hogy fordítson le tetszése szerint kiválasztott héber szöveget, melyet teológus szakértők majd megcáfolnak és e célból téntát és tollat adtak neki. A csodálkozás tetőfokát érte el, amikor Lope de Vera eldobta a lúdtollat, mondván, hogy a „Ley de Moysen” ezt eltiltja, ennél fogva ő csak bronztollal ír, amit megadtak neki. További kihallgatás következett, de ő egyszerre megszűnt beszélni és többé egyáltalában nem vette tudomásul, amit vele terveztek, annyira elmélyedt a zsidó vallás gyakorlatába és a biblia szellemébe. Nem lehetett mást tenni, az egész ügyet fel kellett terjeszteni a Supremához, amely a visszavonásra való rábírást rendelte el. Amikor azonban az előző jegyzőkönyveket, amelyeket vissza kellett volna vonnia, felolvasták Lope de Vera előtt, ő betömte füleit és rá se figyelt az egész tárgyalásra. Erre torturát javasoltak, de a Suprema ezt elvetette, ellenben 50 korbácsütést rendelt el, amit Lope a legnagyobb lelki gyönyörrel szenvedett végig. Minthogy belőle többé egy szót is kivenni lehetetlen volt, az inkvizíció törvényszék relaxatiót (világi karnak való átadást) javasolt és ezt felterjesztette a Supremának, amely azonban előbb elrendelte újbóli megtérítését. Egészen 1644-ig húzódott ez a különös per. Lope de Vera a tűzhalálítélettel a nyakán a legcsekélyebb engedményt nem tette meg a vele szemben valóban hummánus inkvizitoroknak s egy szót sem válaszolt kérdéseikre, csupán az inspekciós inkvizitort üdvözölte mindig eme szavakkal: „Viva la ley de Moysen!” (Éljen a mózesi törvény!) Végre nem lehetett mást tenni, az inkvizíció nem dezavualhatta önmagát, 1644 június 25. Valladolidban a quemaderón, mely annyi szörnyűséget látott, elevenen elégették, ajkain a „Ley de Moysen”, a mózesi törvények éltetésével. Mindenesetre különös halál egy spanyol nemes részére.

Basnaga közli azt a levelet, amelyet az auto de fé után Moscoso inkvizitor, aki a pört vezetett, intézett Monterey grófnőhöz: „Sohasem láttam a halál utáni ily mohó vágyakozást, soha az üdvözölésben való eme tökéletes hitbizonyosságot, soha ilyen megingathatatlan hitbéli szilárdságot, mint

eme élete virágában levő ifjúnál.” — Amely szép bizonyítvány nem csupán Lope de Vera y Alarcon lelki nagyságát, hanem az inkvizitorok elvetemedtségét is egyformán bizonyítja.

Az amsterdami spanyol-zsidó hitközség mindkét proselyta mártyr- emlékét imáiba foglalta.

Zsidó Nobel-díjasok

Azoknak a „fajvédő-tudósoknak”, kik azon törik a fejüket, hogy a fajok magas- vagy alacsonyrendűségének mértékét megállapítsák, noha erre tudományosan elfogadott mérték nincs is, érdekes statisztikát ajánlunk figyelmükbe. Nem tudun, hogy a dolicho- vagy brachycephalus koponya- elméletben milyen számarányt állapítottak meg a zsidóság számára, de kis támpontot találhatnak a Nobel-díjasok faj szerint való megoszlásában is. Protekció, szerencse vagy egyéb külső beavatkozás ugyanis nem érvényesülhet a Nobel-díjak kiosztása körül. Mégis az összesen 18 milliót számláló zsidó nép eddig a következő Nobel-díjasokat adta a világnak:

Einstein Albert, *Asser* államtitkár,

Bárány Róbert, *Brunner* Bohuslav, *Ehrlich* Pál, *Fried* H. Alfréd., *Haber* Frigyes, *Lippmann* Gábor, *Loeb* Jakob, *Michaelion* Albert, *Willstätter* Richárd; azonkívül a következő, zsidó anyától származó Nobel-díj-nyertéseket: *France* Anatole, *Heyse* Pál és *Metschnikow* Éliás.

Ezeknek a száma több, mint amennyit a 200 milliót számláló Anglia, Franciaország és Északamerikai Egyesült-Államok elértek ezen a téren.

A mosolyt sokan veszik észre, a sírást kevesen.

Inkább tiszteld a pénztelen embert, mint az embertelen pénzt.

Többet ér egy gramm szerencse, mint egy métermázsza arany.

Tekintse meg

Fotó „Speciál”

fényképezési és festészeti műterem
mesteri felvételeit

Művészi kivitel! Mérsékelt árak!

ANDRÁSSY-UT 50.

Oktagon-tér

(Bécsi autóbusz megállónál)

Braun Gyula

מֶשְׁאָרְשֵׁקֶה

VI. Aradi-utca 41.

Állandó elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi árban.

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Uj István.*

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Cseh-
szlovákiában 80.— Kc. — Jugoszláviában

140.— dinár. Romániában 400.— leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 84.
Telefon: 10-7-12.

Klein S. nyomda, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozšírovanie časopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolílo
csl. mín. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Előreláthatóan 1933. márc. 1-én leszállítjuk az előfizetési díjat, vagy kéthetenként jelenik meg az Új Út

Még nincs egy esztendeje, hogy útjára indult az Új Ut, a magyar nyelven beszélő közép-európai zsidóság havi folyóirata.

Minden hónapban csak egyszer került az olvasóink elé, szerényen, hal-kan, mint az olyan ember, akinek nincsen szüksége önreklámra, mert megmutatkoznak anélkül is belső értékei.

A közép-európai magyar nyelvű zsidóság így is felismerte új lapjának komoly törekvéseit, megértette az új hangot, amit belső hasábjain kinyilvánított és a halkszavú, ritkán megjelenő ujság mellé egyre többen csoportosultak, mert ebben találták meg gondolataikat és magasabb célokat követő törekvéseiket.

A folyóirat így valóban ujsággá lett, ami azt jelenti, hogy belekapcsolódott a zsidótág életébe, s mint igaz barátja, annak hozzátartozója lett minden képmutatás, hitegetés és ámtás nélkül.

Az Új Ut nem kért egyebet, mint-hogy olvassák és nem ígért többet, mint amennyit tényleg adni képes volt.

Nem akart több lenni, mint egyszerű sajtótermék, amit becsületes szándékok, tiszta gondolatú ujságírása tesz olvasmányossá.

Ma, amikor a fejlődésnek egy jelentős állomásához érkezett az Új Ut, megállapíthatjuk, hogy folyóiratunkat m. t. olvasóink tették azzá, amivé lett és ezért hálás köszönetünket juttatjuk kifejezésre mindazoknak, akik bennünket bizalmukkal megtiszteltek és támogatásukkal felfejlődésünket elősegítették. —

Az átalakulás körüli tárgyalások késleltették a lap megjelenését, amiért m. t. Olvasóink szíves elnézését kérjük.

Csehszlovákiai

m. t. **Előfizetőinket** kérjük, hogy az előfizetési díjakat a **Slovák Általános Hitelbknál** (Bratislava) lévő folyószám-lánkra befizetni sziveskedjenek.

Romániai

m. t. **Előfizetőink a Banca de Credit Marunt si Economie S. A.**

Cluj,	Reghin,
Arad,	Satmar,
Baia Mare,	Tg.-Mures,
Bistrita,	Timisoara,
Dej,	Viseul de sus,
Oradea,	Sighet.

fizethetik be az előfizetési díjakat.

Jugoszlaviai

m. t. **Előfizetőink** számára most állítunk fel befizetési helyet és azt következő számunkban publikáljuk.

Boldog ember az, akinek minden vágya beteljesedik. De még boldogabb az, aki nem is vágyódik azután, amije nincs.

JULIA KESZTENBAUM

**Fűző és orvosi haskötő
specialista.**

Oklevéllel kiténtve.

Oradea,

Bul. Reg. Ferd.

SIRKÖVEK

Városi üzlet: Budapest, Károly-körút 3/c.
Telefon: J 34-9-95. Dob-u. sarok.

PFEIFER ÉS HESZKY

kőfaragómesterek sirkőraktára
Budapest, X. Ujtemetőnél. Tel. Kőbánya 75-71.

Ami a szülőket legjobban érdekli:

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó

EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüsttárgyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28
Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB

húsnagyvágó

כשר

mészárszékében

VII. Hegedűs Sándor-u. 12. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

WEISZ MÓR

orth. כשר sütődéje

Kész. teasütemény és kétzersültgyár
Túrhyona, makaroni és leveslénta.

Budapest, VII. Dob-u. 22.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

Csehszlovák, Jugoszláv é
Romániából érkező zsidó
kedvenc találkozóhelye

KUFFLER כשר ÉTTEREM

Vilmos császár-ut 39.

(Hajós-utca sarok)

Nyugati pályaudvartól
néhány perc

Polgári árak!

Menü rendszer!

FURNÉROK

keményfa anyagozott lemezek legolcsóbban

GRÜN SANDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án kelt
6037 sz. alatt engedélyezte.